

Tenesi Vilijams

Staklena menažerija

prevod: Nada Ćurčija Prodanović

»Pogasi svoje sveće, Laura - jer svet je danas osvetljen munjama!«

LICA:
MAJKA
SIN
KĆERKA
GOST

Događa se u Sent Luisu

I deo: Priprema za dolazak gosta. II deo: Gost dolazi u posetu

Vreme: Sadašnje i prošlo

LICA:

AMANDA VINGFILD, majka

Omalena žena, velike, ali smetene vitalnosti, koja se grčevito drži drugog vremena i mesta, a ne onoga u kome živi. Njen karakter mora se brižljivo oblikovati, a ne kopirati prema tipu. Ona nije paranoik, ali njen život je paranoja. Mnoge njene osobine zaslužuju naše divljenje; u njoj ima mnogo šta što treba voleti i sažaljevati, a isto toliko i onoga što izaziva naš podsmeh. Ona, bez sumnje, poseduje veliku izdržljivost i neku vrstu heroizma. Mada je zbog svoje luckaste glave ponekad nesvesno surova, ona, krhka kakva je, poseduje i nežnost.

LAURA VINGFILD, njena kći

Budući da nije uspostavila kontakt sa stvarnošću, AMANDA i dalje intenzivno živi u svojim iluzijama. LAURIN položaj, međutim, još je teži od AMANDINOG. Bolest iz detinjstva načinila ju je bogaljem - jedna noga joj je malo kraća od druge i ona zbog toga nosi protezu. Tu telesnu manu dovoljno je samo nagovestiti na pozornici. Zbog toga je pocelo LAURINO udaljavanje od društva, koje je raslo i dovelo do toga da ona liči na predmet iz svoje zbirke staklenih životinjica: suviše su osetljive i krhke da bi se smele pomeriti sa svoje police.

TOM VINGFILD, AMANDIN sin i pripovedač u ovom komadu

Pesnik, zaposlen u fabrici. On po prirodi nije bezobziran, ali, da bi izbegao klopku, mora da postupa bez sažaljenja.

DŽIM O'KONOR, gost

Simpatičan, običan mladić.

SCENA PRVA

»Uvek ću se osmehivati«

Stan Vingfildovih je u dvorišnom delu zgrade, Jedne od onih ogromnih kućerina, sa stanovima zbijenim kao ćelije u košnici. Takve kuće džikljaju kao korov po pretrpanim gradskim četvrtima, gde živi siromašniji svet, srednjeg sloja građanske klase i izraz su težnje tog najvećeg i potpuno porobljenog dela američkog društva da izbegne stalne

promene, zadrži raslojavanje i da postoji i vrši ulogu jedne od poluga u društvenoj mašineriji.

Stan je okrenut prema jednoj sporednoj uličici; stepenište kojim se u njega ulazi najčešće nazivaju »izlaz za slučaj požara«. Taj naziv, poetskom igrom slučaja, govori o nečem istinitom, jer sve te kućerine uvek gore prigušenim i neumoljivim plamenom ljudskog očajanja. Na sceni se vidi to pomoćno stepenište tj. odmorište pred vratima i stepenice koje se odatle spuštaju.

Scena je u stvari sećanje i, prema tome, nije realistična. Sećanju se dozvoljava mnogo pesničke slobode. Ono izostavlja neke detalje, dok druge preuveličava, zavisno od njihove emotivne vrednosti, jer sećanje najčešće počiva u srcu. Prema tome, unutrašnjost stana je prilično nejasna i poetična.

Kad se zavesa digna, prema publici je sumorni zadnji zid kuće Vingfildovih. Sa obe strane te zgrade, koja je paralelna sa rampom, nalaze se mračni i uski prolazi koji vode u tamne tesnace, pune isprekrštanih konopaca za rublje i kanti za đubre. Izlazi za slučaj požara susednih zgrada liče na neku zloslutnu mrežu. Lica koja za vreme radnje ulaze na scenu ili odlaze s nje idu ovim bočnim prolazima. Pri kraju TOMOVOG uvodnog monologa, taman kućni zid postepeno otkriva (postajući sve providniji, osvetljavanjem iznutra) unutrašnjostprizemnog stana Vingfildovih.

U prednjem delu je dnevna soba, koja služi i kao LAURINA spavaća soba: sofa se rasklapa i tako postaje njena postelja. U sredini je trpezarija, koja je od drugog proscenijuma odeljena izbledelim, providnim zavesama. Na jednoj starinskoj polici u dnevnoj sobi vide se mnoge životinje od stakla, koje su providne. U dnevnoj sobi, na zidu prema publici, levo od luka koji razdvaja sobe, visi uvećana očeva fotografija. Sa nje gleda vrlo lep mladić u pešadijskoj uniformi iz Prvog svetskog rata. Osmehuje se zavodljivo i neodoljivo, kao da želi da kaže: »Uvek ću se osmehivati«.

Početnu scenu u trpezariji publika vidi i čuje kroz providni četvrti zid kuće i kroz providne zavese na luku u trpezariji. Za vreme te početne scene svetlost u dnevnoj sobi se pali, postepeno otkrivajući LAURU i AMANDU, koje su nepomične. LAURA zuri u pisaću mašinu ispred sebe, dok AMANDA, kao da briše očevu sliku, nepomično stoji sa krpom za prašinu u ruci. TOM, obučen kao mornar trgovačke mornarice, u mornarskom kaputiću i sa pletenom kapom na glavi, ulazi sa ulice sleva i ide proscenijumom do odmorišta za slučaj požara. Tu zastaje i pali cigaretu. Obraća se publici.

TOM: Ja znam mnogo trikova, imam svašta u rukavu. Ali, nisam mađioničar. On vam pruža iluziju koja izgleda kao istina. A ja vam pružam istinu, prijatno prurušenu u iluziju. Vodim vas u jednu uličicu u Sent Luisu. U ono zanimljivo vreme kada se američka srednja klasa upisala u školu za slepe. Oči su je izdale ili je ona izdala oči, pa su joj prste silom pritiskali na plamenu Brajevu azbuku ekonomije u raspadanju. U Španiji je bila revolucija. Ovde je bilo samo galame, zbrke i ponekog sukoba s radnicima.

Muzika.

TOM: Komad je sećanje. (»A sećanje najvećim delom počiva u srcu.«) Pošto je sećanje, osvetljen je nejasno, sentimentalno i nije realističan. U sećanju izgleda kao da se sve događa uz muziku. Zato se iza scene čuje violina. Ja sam Tomas Vingfild, pripovedač ovog komada, a isto tako jedno od lica u njemu: sa neobičnom ulogom onoga koji se pojavljuje da bi nagovestio radikalnu promenu ili nesreću, jer bio sam pesnik zaposlen u skladištu obučarske firme. A moja sestra Laura Vingfild bila je još nesigurnija od mene: nije pokazivala nikakve pozitivne znake prema spoljašnjem svetu, već je stajala na ivici vode, s nogama koje su osetile suviše hladnoće da bi se pokrenule. Sasvim sam siguran da se nikada ne bi pomerila s mesta da je naša majka Amanda nije pogurala, prilično grubo, upisavši je u obližnju trgovačku školu. Mladi posetilac koji se pojavljuje u završnim scenama je najstvarniji lik u ovoj drami, budući da je bio vesnik sveta stvarnosti od koje

smo mi nekako bili izdvojeni. Ali, kao pesnik osetljiv prema simbolima, i ovim likom služim se kao simbolom dugo odlaganog, ali uvek iščekivanog nečega za šta živimo. U drami je i peto lice, koje se pojavljuje samo na fotografiji.

AMANDA (»oživi«) Tvoja sestra gleda u raspored slova na mašini!

LAURA (»oživi«) AMANDA i LAURA počinju da pripremaju večeru.

TOM (tiše) Kad budete videli sliku ovog nasmejanog gospodina, molim vas, ne zaboravite: to je naš otac, koji nas je odavno napustio.

AMANDA (zove) Tome! (Njen glas se čuje kroz providne zavese, koje dele trpezariju i dnevnu sobu.)

TOM: On je bio telefonista, koji se zaljubio u velike daljine: napustio je posao i, jednostavno, nestao iz grada...

AMANDA: Ne možemo da se pomolimo bogu dok ti ne sedneš za sto!

TOM: Poslednja veza s njim bila je razglednica iz Meksika, sa samo dve reči: »Halo... Zbogom«. Bez adrese.

»Ou sont les neiges?«

Blaga svetlost se pali u trpezariji. TOM skida kaputić i kapu, rastvara zavese i ulazi u trpezariju. AMANDA i LAURA sede za stolom na rasklapanje. One jedu, ali tu nema ni jela, ni pribora za jelo samo gestikulacija. AMANDA u stolici u sredini, okrenuta je prema publici, dok su TOM i LAURA levo i desno od nje.

AMANDA (sinu) Dušo, ne guraj jelo prstima. Uzmi koricu hleba! I žvaći, žvaći! Životinje imaju takav stomak koji im omogućava da svare i nesažvakanu hranu, ali ljudi bi morali da sažvaću jelo pre nego što ga progutaju. Jedi polako... polako. Dobro spremljeno jelo treba malo duže zadržati u ustima da bi se osetio njegov prijatan ukus. Zato žvaći i pruži pljuvačnim žlezdama šansu da obavljaju svoju funkciju!

Providna zavesa, koja je do sada imala ulogu »četvrtog zida«, postepeno se podiže. Taj providni, spoljni zidponovo se spušta, tek na samom kraju komada, za vreme TOMOVOG poslednjeg monologa.

TOM: (pažljivo spušta imaginarnu viljušku na sto i odmiče stolicu od stola) Nisam uživao ni u jednom jedinom zalogaju zbog tvojih neprestanih uputstava kako da jedem. Ja zbog tebe žurim s jelom, jer motriš na svaki moj zalogaj kao kobac. Od toga mi je muka... sve te priče o lučenju kod životinja... o pljuvačnim žlezdama... žvakanju!

AMANDA (vedro) Ti se ponašaš kao neka filmska zvezda!

TOM ustaje i odlazi u dno sobe.

AMANDA: Nije pristojno što ustaješ od stola.

TOM: Idem po cigaretu.

AMANDA: Ti suviše pušiš.

LAURA: Majko, doneću kafu.

U toku sledeće scene TOM stoji pored zavesa, držeći cigaretu.

AMANDA (ustajući) Ne! Ne! Ne! Ne!... Danas ti budi gospođa, a ja ću biti robinja.

LAURA: Pa, već sam pošla.

AMANDA: Nemoj, mila... hoću da budeš sveža i lepa za svoje goste!

LAURA: Ne očekujem nikakve goste.

AMANDA (idući prema kuhinji. Vedro) Oni naiđu kad im se najmanje nadaš. (Slaže tanjire na veliki poslužavnik) O, pa sećam se jednog nedeljnog popodneva u Plavim planinama... (Ulazi u kuhinju.)

TOM: Znam šta sada dolazi!

LAURA: I ja. Ali pusti je...

TOM: Zar opet?

LAURA: Ona voli da priča o tome,

AMANDA (vraća se, noseći poslužavnik sa kafom) Tog popodneva vašoj majci došlo je u posetu sedamnaest mladića!

Odnosi kafu TOMU, koji je u velikoj fotelji desno. LAURA joj prilazi, uzima kafu i vraća se na svoje mesto. AMANDA spušta poslužavnik na stočić i seda na sofu, desno od LAURE. Unutrašnja zavesa se zatvara, svetlost slabi.

AMANDA: Zamislite, nije bilo dovoljno stolica i morali smo da šaljemo robove da iz parohijske kuće donesu stolice na rasklapanje.

TOM (i dalje pored zaveses) A kako si zabavljala svu tu gospodu?

AMANDA: Umela sam ja dobro da vodim razgovor!

TOM: Ne sumnjam da si umela!

AMANDA: U moje vreme su sve devojke umele da govore!

TOM: Stvarno?

AMANDA: Stvarno. One su znale da zabavljaju mladiće. Nije bilo dovoljno da devojka ima lepuškasto lice i vitak stas... iako sam ja imala i jedno i drugo. Trebalo je da uz to bude duhovita i da ume da se snađe u svakoj prilici.

TOM: A o čemu ste razgovarali?

AMANDA: Pa, o značajnim stvarima koje su se događale u svetu. Nikad ni o čemu banalnom, grubom ili prostom.

Ona govori TOMU kao da on još sedi u fotelji, iako je ustao i stao pored zaveses. U toku ove scene TOM kao da drži knjigu u rukama.

AMANDA: Moji gosti bili su gospoda, svi do jednog! Bili su među najviđenijim ljudima u delti Misisipija vlasnici plantaža ili njihovi sinovi!

TOM pokretom daje znak muzici i osvetljivaču da osvetli AMANDU. AMANDA podiže pogled, lice joj se zarumeni, a glas joj postaje pun i elegičan: kao da sedi na verandi i pozdravlja se sa gospodom koja su došla da je posete.

AMANDA: Mladi Čemp Laflin. Postao je potpredsednik banke Deltskih posednika. (Muzika) I Hedli Stivenson; udavio se u Mesečevom jezeru. On je obezbedio svoju udovicu: ostavio joj je sto pedeset hiljada dolara u državnim obveznicama. Pa braća Katrir Vesli i Bejts. Bejts je bio jedan od mojih naročito zgodnih udvarača. Ali posvađao se s onim divljim momkom Vejnrajtom. Pucali su jedan na drugog u kazinu na Mesečevom jezeru. Bejtsu je kuršum prosvirao stomak. I njegova udovica je bila dobro zbrinuta: nasledila je deset hiljada hektara, ništa manje. On je nikada nije voleo. Ščepala ga je na brzinu... One noći kad je umro, kod njega je nađena moja slika. Tu je bio i sjajni, mladi Fidžju! Njega je svaka devojka u Delti želela da upeca!

TOM: A šta je on ostavio svojoj udovici?

AMANDA: On se nikada nije oženio! Ti govoriš kao da su svi moji udvarači pomrli!

TOM: Zar to nije prvi koji je preživio od svih o kojima pričaš?

AMANDA: On se grdno obogatio! Otišao je na Sever i osvojio Volstrit. Kao kralj Mida: čega god se dotakao, sve se u zlato pretvaralo. A ja sam, zamislite, mogla da budem gospođa Fidžju. I šta sam uradila? Odlučila se za vašeg oca! (Posmatra fotografiju.)

LAURA: Majko, da pospremim sto?

AMANDA (uzima njihove šolje) Ne, dušo, ti treba da vežbaš kucanje na mašini! Budi sveža i lepa! Već je skoro vreme da naiđu naši gosti. (Ona živahno, kao devojčica, odlazi ka kuhinji) Šta misliš, koliko će ih danas doći?

TOM sklanja majci zavesu da prođe.

LAURA (sama u trpezariji) Ne verujem, majko, da će iko doći.

AMANDA (ulazeći opet, živahno) Šta? Zar baš niko... ni jedan jedini? Ti se šališ!

LAURA nervozno odgovara na njen smeh. Ona se kroz poluotvorene zaveses iskrada u drugu sobu i pažljivo navlači zaveses za sobom. Veoma jako svetlo pada na njeno lice, iza

koga su izbledele zavese. Muzika sasvim tiho svira »Staklenu menažeriju«.

AMANDA (nastavlja veselo) Ni jedan posetilac? Nemoguće! Biće ih more. Navaliće kao uragan!

LAURA: Mogućno je, majko. Ja nisam tako omiljena kao što si ti bila u Plavim planinama...

TOM zaječi.

LAURA (gleda ga kao da se izvinjava, uzdržano se osmehujući, a glas joj podrhtava) Majka se boji da ću ostati usedelica.

Svetlo se postepeno gasi, uz melodiju »Staklena menažerija«. TOM izlazi u mrak, a LAURA prelazi desno, prema staklenim figuricama.

SCENA DRUGA

»Portret devojke u staklu«

Svetlo i u TOMOVOJ i u LAURINOJ sobi. TOM u svojoj sobi pokušava da pise.

LAURA pevuši, uz svoj ritual sa staklom. TOMU pisanje ne polazi za rukom, ostavlja upaljeno svetlo i prelazi kod LAURE.

TOM: Šta radiš? Razgovaraš s njim?

LAURA: Ne. Samo sam ga posmatrala.

Tišina. Na TOMA se postepeno prenosi LAURINA smirenost.

AMANDA (gasi svetlo u TOMOVOJ sobi) Na spavanje! Opet trošite struju!

SCENA TREĆA

»Laura, zar ti se nikada nije dopadao nijedan mladić?«

TOM (iza scene) Laura, zar ti se nikada nije dopadao nijedan mladić?

Svetlo u dnevnoj sobi. LAURA u kućnoj haljini od mekane ljubičaste tkanine; kosa joj je zabačena unazad i vezana vrpcom. U toku je jednog od svojih rituala sa staklenim figuricama. Pušta gramofon. AMANDA se pojavljuje na odmorištu i okreće ključ u bravi. LAURA zastaje, gotovo ne dišući. Prekida ritual sa svojim staklom, pa ukočeno seda predpisaću mašinu, kao opčinjena. AMANDI se nešto dogodilo. Njen izraz lica je sumoran, beznadežan i pomalo tup. Ona je u kaputu od jevtine tkanine kao kadifa ili imitacija krzna, kraganje od veštačkog krzna. Šešir je star pet-šest godina jedan od onih groznih, zvonastih šešira s kraja dvadesetih godina. U rukama je čvrsto stegla ogromnu aktin-tašnu od crne kože, sa niklovanim bravicama i monogramom. To je njena svečana odora, koju obično oblači kad ide na sastanak organizacije Kćeri američke revolucije. Pre nego što uđe u kuću, ona proviri na vrata. Napući usta, razrogači oči, prevrće njima i trese glavom. Onda lagano otključava vrata i ulazi.

LAURA (ugledavši majčin izraz lica, nervozno dodiruje usne) Dobar dan, majko, ja sam... (Ona nervozno pokazuje mašinu.)

AMANDA (naslonjena na zatvorena vrata, zuri sa izrazom mučenice) Znam. Ti si vežbala kucanje.

LAURA: Jesam.

AMANDA: Prevara. Prevara. Prevara. (Ona polako skida šešir i rukavice, i dalje nežnog pogleda, punog bola. Ona pušta da joj šešir i rukavice padnu na zemlju... ponaša se kao daje na pozornici.)

LAURA (nesigurno) Kako je bilo na sastanku Kćeri američke revolucije?

AMANDA (polako otvara torbu. Iz nje vadi elegantnu belu maramicu, koju nežno

protrese, a zatim je isto tako nežno prinosi ustima i nosu) Na sastanku Kćeri američke revolucije?

LAURA: Zar nisi bila na sastanku, majko?

AMANDA (tiho, gotovo nečujno) Ne. Nisam. (Onda malo glasnije) Nisam imala snage... nisam imala hrabrosti! Poželela sam da se zemlja otvori i da me zauvek proguta! (Ona prilazi zidu i skida dijagram sa pisaće mašine. Cepa ga i baca na zemlju.)

LAURA (tiho) Zašto si to učinila, majko?

AMANDA (to isto čini i sa Gregovom stenografskom azbukom. Seda na divan) Zašto? Zašto? Koliko ti je godina, Laura?

LAURA: Majko, ti znaš koliko mi je godina.

AMANDA: Mislila sam da si odrasla.

LAURA: Molim te, majko, nemoj tako da me gledaš.

AMANDA (sklapa oči i obara glavu. Pauza.) Šta da radimo? Šta će biti s nama? Šta nas čeka? (Pauza)

LAURA: Je li se nešto desilo, majko?

AMANDA duboko uzdahne, pa opet vadi maramicu i njom tapka po očima.

LAURA: Majko, je li se nešto desilo?

AMANDA: Smiriću se za minut. Samo sam zaprepašćena. (Pauza) Životom...

LAURA: Majko, volela bih da mi kažeš Šta se dogodilo!

AMANDA: Znaš da je danas trebalo da primim svoju dužnost u organizaciji.

»Roj pisaćih mašina«

AMANDA: Ali sam svratila do tvoje škole da im kažem da si nazebla i da pitam kako napreduješ.

LAURA: Oooh...

AMANDA: Otišla sam pravo kod nastavnice kucanja. Ona nije znala ko si ti. »Vingfild«, reče. »Nemamo u školi učenika s takvim imenom«. »Imate«, rekla sam, »moja kćerka Laura dolazi od početka januara«. »Slušajte«, reče ona, »da ne govorite slučajno o onoj strahovito plašljivoj devojci, koja je posle svega nekoliko dana prestala da dolazi u školu?«. »Ne«, rekoх, »moja kći Laura ide u školu svaki dan, evo već šest nedelja!«.

AMANDA: Ona je izvadila dnevnik u kome je bilo tvoje ime, sasvim tačno napisano, i datumi svih tvojih izostanaka, sve dok oni nisu zaključili da si ti napustila školu. Ja ipak rekoх: »Mora da je posredi neka greška«. »Ne«, reče ona, »sad je se savršeno dobro sećam. Ruke su joj tako drhtale da nije mogla da pogodi prave tipke! Kad je prvi put trebalo da proverimo kojom brzinom može da kuca, ona se potpuno izgubila: pozlilo joj i morali su da je odnesu u kupatilo! Posle toga nije se pojavljivala. Telefonirali smo njenoj kući, ali nam se nikada niko nije javio«... Pretpostavljam da je to bilo u ono vreme kad sam radila u robnoj kući i pokazivala one... (rukama pokazuje) grudnjake... Oh! (Seda u fotelju) Morala sam da sednem dok su mi doneli čašu vode! Pedeset dolara školarine! (Pauza) Nije važan novac... ali sve moje nade u vezi s tobom... prosto su nestale.

LAURA duboko uzdiše, onda prilazi gramofonu i navijaga.

AMANDA: Šta to radiš?

LAURA: Oh! (Pušta ručku i vraća se za mašinu.)

AMANDA: Laura, šta si radila svakog dana kad si tobože bila u školi?

LAURA: Šetala sam.

AMANDA: To nije istina.

LAURA: Jeste. Samo sam šetala.

AMANDA: Šetala si? Šetala? Po zimi? Kuda si to šetala, Laura?

LAURA: Svuda. Najčešće po parku.

AMANDA: Čak i kad si navukla tu prehladu?

LAURA: Od dva zla, majko, to je bilo manje.

»Zimski pejzaž u parku«

TOM (izvan scene) Izlagala se opasnosti da dobiješ zapaljenje pluća u onom lakom kaputiću.

LAURA: Nisam mogla tamo da se vratim. Povratila sam... na pod.

AMANDA: Hoćeš da mi kažeš da si svakog dana od sedam i trideset do pet...

TOM (izvan scene) Šetala po parku zato što si želela da majka veruje kako ti još ideš u Rabikemovu trgovačku školu.

LAURA: Nije to bilo tako loše. Išla sam u muzej i u paviljon s pticama u zooškolom vrtu. Svakog dana sam posećivala pingvine! Ponekad sam se provlačila bez ručka, pa sam odlazila u bioskop. U poslednje vreme sam gotovo svako popodne odlazila u staklenu baštu sa tropskim cvećem.

AMANDA: To si činila zato da bi me prevarila? Samo zbog prevare, je li?

LAURA obara pogled.

AMANDA: Zašto? Zašto? Zašto? Zašto?

LAURA: Majko! Kad se razočaraš, ti dobiješ tako bolan izraz lica, kao Bogorodica na onoj slici u muzeju.

TOM izvan scene. Smeje se.

AMANDA: Dosta!

LAURA polazi prema staklenoj menažeriji. Pauza. Muzika: gudači sasvim tiho sviraju.

AMANDA (beznadežno pretura po velikoj tašni) I, šta sad? Da sedimo u ovoj kući i da posmatramo kako se drugi provode? Da se zabavljamo sa staklenom menažerijom, je li dušo? Da večito slušamo te otrcane gramofonske ploče koje je tvoj otac ostavio kao bolnu uspomenu na sebe? (Zalupi poklopac gramofona) Nećemo poslovnu karijeru... (kraj muzike) to nam, jednostavno, ometa varenje! Šta nam drugo preostaje nego da celog života zavisimo od nekoga? Videla sam takve žalosne slučajeve na Jugu usedelice koje su živele od preko volje date milostinje zetova ili snaha, koji su ih jedva trpeli. Jesmo li takvu budućnost predvidele za sebe? Kunem ti se da ja ne vidim nijednu drugu mogućnost. (Pauza) Naravno, neke devojke se i udaju. Bože, Laura, zar ti se nikada nije svideo nijedan mladić?

LAURA: Jeste, jedanput.

AMANDA: Stvarno?

LAURA (polazi ka menažeriji) Nedavno sam slučajno našla njegovu fotografiju.

AMANDA (zainteresovano) Dao ti je i svoju sliku?

LAURA: Nije, slika je u godišnjem izveštaju.

AMANDA (razočarano) A, đaćka ljubav...

Kratka scena: Laurin san o Džimu.

LAURA: Da, zvao se Džim. (Diže teški godišnjak sa stočića.) Evo ga ovde u »Gusarima iz Penzansa«.

AMANDA (rasejano) U čemu?

LAURA: U opereti koju su spremali viši razredi. On je imao divan glas. Mi smo sedeli jedno prema drugom u sali, svakog ponedeljka, srede i petka. Ovde je sa srebrnim peharom koji je dobio kao nagradu u Debatnom klubu! Vidiš li njegov osmeh?

AMANDA (rasejano) Znači, i on je imao osmeh. (Posmatra fotografiju na zidu.)

LAURA: Zvao me je Plava ruža.

AMANDA: Zašto?

LAURA: Kad god bi me video, viknuo bi: »Zdravo, Plava ružo«. (Pauza) Nije mi se svidala devojka s kojom je izlazio... Emilija Majzenbah. Imala je najlepše haljine u Soldenu, ali nikada mi nije delovala iskreno... Pročitala sam da su se verili. To je bilo davno. Do sada su se sigurno venčali.

AMANDA: Devojke koje nisu stvorene za karijeru, obično se udaju za fine ljude. (Ustaje, živnuvši.) To ćeš i ti da učiniš. (LAURA se smeje iznenađeno i s nevericom. Brzo uzima jednu staklenu životinju.)

LAURA: Ali, majko...

AMANDA: Štaje bilo? (Prilazi fotografiji na zidu.)

LAURA (uplašeno, kao da se izvinjava) Ja sam...

AMANDA: Gluposti! Laura, rekla sam ti da nikada, razumeš li, nikada ne izgovoriš tu reč! Kad je neko u takvom položaju kao ti, onda neguje nešto drugo. Ti treba da... razvijaš svoj šarm... i živahnost... i šarm. Ti samo to treba da činiš. (Opet se okreće fotografiji na zidu.) To je jedino čega je tvoj otac imao na pretek... šarm.

TOM daje znak violinisti u kulisama. Dok muzika svira, svetlost sepostepeno gasi.

SCENA ČETVRTA

»Posle poraza«

Scena je u mraku, osim TOMA, koji stoji na odmorištu u mornarskom odelu, naslonjen na rešetku. Puši.

TOM: Posle poraza sa Rabikemovom trgovačkom školom, u majčinoj računici počela je da ima sve važniju ulogu želja da se Lauri dovede u posetu neki mladić. To je postalo opsesija. Čak i kad ne bi bio pomenut, njegovo prisustvo bi se osećalo u majčiniom zabrinutom izrazu i u plašljivom ponašanju moje sestre. Ta poseta lebdela je kao kakva osuda nad Vingfildovima. Ali, majka je bila žena ne samo od reči nego i od dela. Ona je krajem zime započela oštru kampanju, prikupljajući pretplatnike za jedan od onih časopisa za žene koji se zvao »Priručnik za domaćice«.

AMANDA ulazi noseći telefon s dugim gajtanom. Reflektor je osvetljava na mračnoj pozornici. Njena kosa je namotana na metalne uvijače; na njoj je veoma star ogrtač za kupatilo, koji je preširok za njeno mršavo telo. To je uspomena na nevernog gospodina Vingfilda.

AMANDA: Ida Skot? Ovde Amanda Vingfild! Tako ste nam nedostajali u ponedeljak na sastanku Kćeri američke revolucije. Kako vaši sinusi?

TOM, s priborom za pisanje, seda za svoj pisaći sto, nevidljiv za publiku. Njegova lampa je ugašena.

AMANDA: Užasno! Pa, vi ste mučenica, zaista prava mučenica! Da, ovaj, upravo sam primetila da vam uskoro ističe pretplata za »Priručnik«. Da, draga moja! Baš sada kad počinje onaj divni, novi roman Besi Me Harper. Oh, slatka moja. To je prvo što je napisala, posle »Medenog meseca utroje«. Šta? Gori? Oh, mila moja, ne dajte da vam zagori. Idite, a ja ću vas pričekati! Gospode!

AMANDA ulazi u TOMOVU sobu. Pali se lampa na njegovom stolu. Na stočiću se nalazi otvorena pisaća mašina i mnogo rukopisa.

AMANDA: Ona mi je spustila slušalicu.

»Misliš da sam zaljubljen u obućarsku firmu 'Kontinental'?«

TOM (za stolom) Šta je bilo?

AMANDA: Pokušavam da ti sačuvam vid. (Radi nešto oko lampe) Imaš samo jedan par očlju i treba da vodiš računa o njima.

TOM: Majko, da li bi bila ljubazna da izađeš?

AMANDA (sleže ramenima) Zašto se ne ispraviš? Ramena ti štrče kao vrapčja krila.

TOM: Majko, pokušavam da pišem.

AMANDA: Stomak ti pritiska pluća, a pluća srce, i to malo jadno srce se obeshrabri, jer nema dovoljno mesta da bi nastavilo da kuca za tebe.

Unutrašnje zavese između dnevne sobe i trpezarije se zatvaraju. Svetlost u trpezariji se gasi. LAURA prolazi i zastaje na sredini, između zavesa dnevne sobe, slušajući narednu scenu između TOMA i AMANDE. Za sve vreme ove scene onaje lako osvetljena. Na tavanici se vide AMANDINA i TOMOVA senka, koje živo gestikulisu.

TOM: Šta to, kog đavola, treba da...! (Razbacuje rukopise.)

AMANDA: Nemoj tako da se izražavaš!

TOM: Radim! (Sruši stolicu.)

AMANDA: Jesi li sišao s uma?

TOM: Jesam. Ti me praviš ludim.

AMANDA: Šta je s tobom? Ne viči!

TOM: Juče si mi zaplenila knjige! Usudila si se da...

AMANDA: Vratila sam onaj grozni roman u biblioteku. Jeste! Od onog bolesnog gospodina Lorensa. Ne dozvoljavam da se takvo đubre unosi u moju kuću! Ne, ne, ne i ne!

TOM: Tvoja kuća! A ko plaća kiriju, ko se pretvorio u roba da bi...

AMANDA (ciči) Da se nisi usudio da tako razgovaraš sa mnom!

TOM: Ne, ne, ja ne smem reč da kažem! Ja samo moram da...

AMANDA: Slušaj me!

TOM (vikne) Neću ništa da slušam!

LAURA naglo povuče zavese.

AMANDA: Moraš!

TOM: Ne moram. Idem napolje.

AMANDA: Vрати se ovamo, Tomase Vingfilde!

LAURA: Tome!

AMANDA: Mom strpljenju je kraj!

TOM (vraća se prema AMANDI) Pa i mom strpljenju može doći kraj! Znam, znam. Tebi nije važno što između onoga što radim... i što želim da radim... ima neke male razlike! Ti misliš da...

AMANDA: Ja mislim da se ti stidiš onoga što radiš. Zato se i ponašaš ovako. Niko normalan ne ide u bioskop iz noći u noć kao što ti tvrdiš da ideš. A kad se vraćaš, posrćeš i mrmljaš sam sebi u bradu. Spavaš tri sata i onda ideš na posao. Oh, mogu da zamislim! Pa, ti i nisi u stanju da radiš.

TOM (besno) Pa, da, i nisam u stanju!

AMANDA: Kakvo ti pravo imaš da svoje zaposlenje izlažeš opasnosti? Da izlažeš opasnosti opstanak svih nas? Šta ti misliš", kako bismo mi živeli...?

TOM: Slušaj, misliš da sam ja lud za skladištem cipela? (On se besno naginje prema njenoj nežnoj prilici.) Misliš da želim da provedem pedeset pet godina tamo dole u onoj... celofanskoj radnji! Sa fluorescentnim cevima! Svaki put kad mi ti uđeš u sobu i vikneš ono proketo: »Ustani i smeši se!«, dođe mi da... (Pauza) Ali, ustajem. I idem! Za šezdeset pet dolara mesečno odričem se svega o čemu sanjam. Majko, da ja mislim samo o sebi, ja bih bio tamo gde je on... otišao bih... (pokazujući na očevu sliku) na kraj sveta!

TOM hoće da prođe pored nje. AMANDA ga zgrabi za mišicu.

TOM: Ne diraj me, majko!

AMANDA: Kuda ćeš?

TOM: Idem u bioskop!

AMANDA: Ne verujem, to je laž!

TOM: Tačno! Ne idem u bioskop! Idem u jazbine gde se puši opijum! Ja sam ubica Vingfild! Živim dvostrukim životom: danju sam pošten prodavac, a noću postajem car poDžemlja. Nosim crni zavoj na jednom oku i lažne brkove, ponekad stavljam zelene zulufe. Tada me zovu... El Diabolo! Oh, kada bi sve znala, ne bi oka sklopila! Moji neprijatelji nameravaju da dignu ovu kuću u vazduh. Odletećemo svi u nebo! Ja ću se tome radovati, a i ti isto tako! Ti ćeš leteti, leteti i preleteti preko Plavih planina, na metli sa sedamnaest udvarača! Ti odvratna... stara... veštice!

Uzimajući svoj kaput, TOM čini mnoge nagle i nespretno pokrete, odlazi prema vratima i besno ih otvara. Žene ga gledaju prestravljene. Ruka mu ujednom trenutku zapne u rukav kaputa dok pokušava da ga obuče. On je za trenutak zarobljen tim nezgrapnim kaputom. Razjareno jekne, pa svuče kaput sa sebe, pocepavši pri tom jedno rame i baca kaput preko sebe. On pada pored police sa staklom. Čuje se zveckanje stakla. LAURA krikne kao ranjena. Muzika.

»Staklena menažerija«

LAURA: Moja staklena... menažerija... (Pokriva lice rukama i okreće se.)
Muzika.

AMANDA (užasno) Neću s tobom da progovorim do kraja života... ako mi se ne izviniš! (Ona prolazi između zavesa i navlači ih za sobom.)

TOM je ostao s LAUROM. Glave okrenute od TOMA, LAURA se s mukom drži za policu nad kaminom. TOM je za trenutak posmatra, glupo. Onda prilazi polici. Nespretno se spušta na kolena da prikupi staklo što je popadalo; on svaki čas pogleda LAURU kao da bi hteo da progovori, ali ne može. Čuje se prigušena melodija »Staklena menažerija« dok se scena zamračuje.

SCENA PETA

»Dolina Smrti«

U stanu je mrak. Uličica je slabo osvetljena. Vidi se LAURINA silueta na prozoru; ona čeka TOMA. Na početku scene, zvono sa neke crkve dubokim tonom otkucava tri sata. Čuje se jeziv lavež pasa i užasno mjaukanje mačaka. Prestravljena, LAURA beži od prozora, prilazi gramofonu i pušta neku ploču. I dalje se čuju zvuci sa ulice. Ona prilazi prozoru i naglo spušta roletne. Ostaje ukočena kod prozora.

TOM (izvan scene) Ponekad, kad bi bio dan isplate u skladištu, doneo bih kući novu ploču. Ali, Laura je retko obraćala pažnju na te nove ploče. Možda zbog toga što su je isuviše podsećale na bučne tragedije u »Dolini smrti« ili na brzo kucanje u trgovačkoj školi.

SCENA ŠESTA

»Ko se ikada izvukao iz mrtvačkog sanduka, a da nije izvadio nijedan ekser?«

Crkveno zvono otkucava pet sati. TOM se pojavljuje na početku ulice. Posle svakog svečanog otkucaja zvona s tornja, on prodrma malu čegrtaljku ili zvečku, kao da bi time

hteo da izrazi jadni grč čoveka nasuprot uzdržanoj moći i dostojanstvu Svemogućega. To i njegova nesigurnost u hodu jasno pokazuje da je pio. Dok se on penje do odmorista, unutrašnjost stana postepeno se osvećuje. LAURA se sklanja odprozora i ulazi u trpezariju. TOM pretura po džepovima, tražeći ključ i pri tome vadi gomilu različitih stvarčica: tu je mnoštvo starih bioskopskih karata i jedna prazna boca. Najзад, pronalazi ključ, ali on mu ispada iz ruke, baš u trenutku kadje hteo da ga stavi u bravu. TOM pali šibicu, pa čučne kraj vrata.

TOM (ogorčeno) Samo jedna pukotina i on baš kroz nju mora da propadne!

LAURA otvara vrata.

LAURA: Tome! Šta to radiš?

TOM: Tražim ključ.

LAURA: Gde si bio do sada?

TOM: Bio sam u bioskopu.

LAURA: Do sada u bioskopu?

TOM: Bio je veoma dug program. Jedan film sa Gretom Garbo, jedan sa Miki Mausom, pa jedan putopis, pa žurnal, i najava filmova koji dolaze. Onda je bila solo tačka na orguljama i prikupljanje priloga za neki mlečni fond... u isto vreme... i to se završilo strahovitom tučom: jedna debela žena tukla se sa razvodnicom!

LAURA (naivno) Pa zar si morao da ostaneš do kraja?

TOM: Naravno! O, bila je i jedna velika revija! Glavna atrakcija mađioničar Malvoljo. On je izvodio čudesne trikove: presipao je vodu iz jednog bokala u drugi. Najpre se pretvorila u vino, pa u pivo i, na kraju, u viski. To znam sigurno, jer je trebalo da mu pomogne neko iz publike. I ja sam otišao... u oba programa! To je bio pravi kentaki burbon. Veoma plemenit čovek, delio je razne stvarčice za uspomenu. (Iz zadnjeg džepa izvlači sjajnu maramu duginih boja.) Ovo je njegova čarobna marama. Uzmi je, Laura. Ali, od svih trikova najneobičniji je bio onaj sa mrtvačkim sandukom. Zakucali smo ga u mrtvački sanduk, a on je izišao iz njega, ne izvadivši ni jedan jedini ekser.

Oni ulaze u TOMOVU sobu.

TOM: To je trik koji bi meni dobro došao. Izvukao bi me iz ovog mog kovčega. (Sruši se na krevet i počinje da se izuva.)

LAURA: Tome, pssst!

TOM: Šta je bilo?

LAURA: Probudićeš majku.

TOM: Divno! Platiću joj za sve njene: »Ustaj i smeši se!« (Legne na krevet, stenjući) Ko se, do đavola, ikada izvukao iz mrtvačkog sanduka, a da nije izvadio nijedan ekser. (Kao odgovor na to, osvetljava se fotografija nasmešenog oca.)

Mrak.

SCENA SEDMA

»Ustani i nasmeši se«

Zvono s crkvenog tornja otkucava šest sati, Na šesti udar počinje da zvoni budilnik u AMANDINOJ sobi. Posle nekoliko trenutaka, čujemoje kako viče.

AMANDA (izvan scene) Ustaj i smeši se! Ustaj i smeši se! Laura, idi reci bratu da ustane i da se smeši!

TOM (polako seda na krevet) Ustaću, ali neću da se nasmešim.

Svetlo postaje sve jače.

AMANDA: Laura, reci bratu da je gotova kafa.

LAURA, potpuno obučena, ogrnuta šalom, tiho ulazi u prednju sobu.

LAURA: Tome, uskoro će sedam. Nemoj da ljutiš majku.

On je tupo pogleda.

LAURA (molećivo) Tome, pomiri se s njom, izvini joj se, govori s njom!

TOM (obuva se) Ona je prva prestala da govori.

LAURA: Ako joj samo kažeš da ti je žao, progovoriće.

TOM: Zar je to tako velika tragedija što ona ne govori?

LAURA: Molim te... molim!

AMANDA (više iz kuhinje) Laura, hoćeš li da uradiš ono što sam te molila ili moram ja da se obučem i da izađem?

LAURA: Idem, idem... evo odmah!

LAURA nervozno stavlja na glavu neki bezobličan filcani šešir i molećivo pogleda

TOMA. Nespretno žuri da uzme kaput. Toje bivši AMANDIN kaput, rđavo prepravljen i rukavi su suviše kratki za LAURU.

LAURA: Puter i šta još?

AMANDA (izvan scene) Samo puter! Reci im da to stave na naš račun.

LAURA: Majko, oni se tako mršte kad im to kažem.

AMANDA: Izraz lica gospodina Garfinkla ne može nam baš ništa! Reci bratu da mu se kafa hladi.

LAURA (s vrata) Učini to što sam te molila, Tome! Hoćeš li, hoćeš li, Tome?

On mrko gleda na drugu stranu.

AMANDA: Laura, idi smesta ili nemoj uopšte da ideš!

LAURA žurno odlazi. TOM nervozno ulazi u trpezariju da popije kafu. AMANDA mu okreće leđa i ukočeno stoji okrenuta prozoru, koji je okrenut ka sumornom, sivom luku iza kuće. Svetlost koja spolja obasjava njeno lice, ostarelih, ali mladalačkih crta, nemilosrdno je jaka, i satirična kao Domijeove gravire. Zvuci melodije »Ave Marija« dopiru odozdo. TOM, glupo ali mrko, posmatra njena leđa, pa tromo seda za sto. Kafa je vrela: on je srče, naglo udahne vazduh, pa ispljune kafu opet u šolju. Čuvši njegov uzdah, AMANDA zaustavlja dah i upola se okreće prema njemu. Zatim se pribere i ponovo se okreće prema prozoru. TOM duva u kafu i ispod oka gleda u majku. Ona kašljuca. I TOM. On se sprema da ustane, ali opet seda, češka se po glavi, pa opet kašljuca. AMANDA kašlje. TOM obema rukama diže šolju i duva u nju i preko ivice šolje gleda nekoliko trenutaka u majku. Zatim polako spušta šolju na mesto.

TOM (muklo) Majko. Ja... Molim te, izvini majko.

AMANDA brzo i grozničavo uzdahne. Na njenom licu se smenjuju groteskni izrazi. Ona brizne u detinji plač.

TOM: Žao mi je što sam ono rekao. Za sve što sam rekao... Nisam tako mislio.

AMANDA (jecajući) Zato što sam se žrtvovala za vas, ja sam postala veštica.

TOM: Ne, nisi.

AMANDA: Ja se toliko brinem. Ne spavam, i zbog toga sam takva.

TOM (blago) Razumem.

AMANDA: Morala sam sama da se borim sve ove godine. Ali ti si mi desna ruka! Nemoj me izneveriti. (s velikim zanosom) Trudi se, pa ćeš uspeti! Zaboga, pa ti si... ti si zapravo... neverovatno obdaren. Oba moja deteta... oba su neobična deca! Zar ti misliš da ja to ne znam? Ja sam tako ponosna! (Pauza) Obećaj mi samo jedno, sine.

TOM: Šta, majko?

AMANDA: Obećaj da nikada nećeš postati pijanica!

TOM (obraća joj se sa osmehom) Nikada neću postati pijanica, majko.

AMANDA: Zbog toga sam se toliko uplašila. Bojala sam se da piješ! Pojedi malo kaše!

TOM: Ne. Ne, majko, samo kafu.

AMANDA: Ne možeš ceo dan da radiš praznog stomaka. Imaš još deset minuta. Ne gutaj

tako brzo! Ko pije suviše tople tečnosti, dobiće rak u stomaku... Sipaj mleka u kafu. Da ti se ohladi.

TOM: Ne! Ne! Hvala. Hoću da pijem crnu kafu.

AMANDA: Znam, ali to nije dobro za tebe. U ovo teško vreme u kome živimo, nemamo ni na šta drugo da se oslonimo, osim jedni na druge. Zato je tako važno da... Tome. Ja... ja sam poslala tvoju sestru iz kuće zato da bih mogla s tobom o nečemu da razgovaram.

Seda za sto.

TOM (nežno) O čemu to, majko, hoćeš da razgovaramo?

AMANDA: O Lauri.

TOM lagano spušta šolju na sto. Čuje se melodija »Staklena menažerija«.

TOM: Oh... Laura...

AMANDA (dodirnuvši njegov rukav) Znaš kakva je Laura. Tako mirna, ali... tiha voda breg roni! Ona mnogo šta primećuje i mislim da razmišlja o tome.

TOM podiže pogled.

AMANDA: Kad sam pre neki dan ušla u sobu, plakala je.

TOM: Zbog čega?

AMANDA: Njoj se čini da ti ovde nisi srećan.

TOM: Otkud joj to?

AMANDA: Otkud joj uopšte sve ostalo? Bilo kako bilo, ti se zaista čudno ponašaš.

TOM naglo spušta šolju.

AMANDA: Ja... ja te ne kritikujem, shvati to! Ja znam da tvoje ambicije nisu usmerene na trgovinu. Da si kao i svi mi, morao da se žrtvuješ. Ali... Tome... Tome... život nije lak, zahteva spartansku izdržljivost! U mojoj duši ima mnogo onoga što ne mogu da ti iskažem! Nikad ti to nisam rekla, ali... ja sam volela tvog oca.

TOM (nežno) Znam, majko.

AMANDA: A ti... Vraćaš se kući kasno... i... da, ti si pio one noći kad si bio u onom... užasnom stanju! Laura kaže da ti mrziš ovaj stan i da noću izlaziš da bi pobjegao iz njega! Je li to istina, Tome?

TOM: Nije. U tvom srcu ima mnogo onoga što mi ne možeš iskazati. Tako je i sa mnom. Imam mnogo čega što ja tebi ne mogu da iskažem! Zato, hajde da poštujemo naše...

AMANDA: Ali, zašto... zašto si, Tome, uvek tako nemiran? Kuda ti to odlaziš noću?

TOM: Idem... u bioskop.

AMANDA: Zašto tako često ideš u bioskop?

TOM: Zato... što volim uzbuđenja. U mom poslu nema gotovo nikakvih uzbuđenja i zato idem u bioskop.

AMANDA izgleda zbunjena, a zatim povređena. Kako se uobičajena inkvizicija nastavlja.

TOM opet postaje tvrd i netrpeljiv. AMANDA opet zauzima svađalački stav prema njemu.

Kratka scena: TOMOV san o jedrenjaku sa Veselim Rodžerom.

AMANDA: Većina mladih ljudi nalazi uzbuđenja u svom poslu.

TOM: Onda većina mladih ljudi ne radi u skladištu.

AMANDA: Svet je pun mladih ljudi koji rade po radnjama, kancelarijama i fabrikama. Nije svako lud za avanturama!

TOM: Čovek je po nagonu ljubavnik, lovac i borac, a nijedan od tih nagona ne može da dođe do izražaja u skladištu cipela!

AMANDA: Ne govori mi o nagonu! On pripada životinjama!

TOM: A šta onda pripada ljudima, majko?

AMANDA: Uzvišene stvari! Stvari uma i duha! Jedino životinje moraju da zadovoljavaju

nagone. Tvoj cilj je svakako nešto više od toga!

TOM (ustajući) Nemam mnogo vremena.

AMANDA (držeći ga za ramena) Sedi.

TOM: Hoćeš da zakasnim?

AMANDA: Imaš pet minuta. Hoću da razgovaramo o Lauri.

TOM: Šta o Lauri?

AMANDA: Ona je dve godine starija od tebe, a ništa se još nije dogodilo. Ona prosto životari ne radeći ništa.

TOM: Čini mi se da je ona tip devojke privržene domu.

AMANDA: Ne postoji takav tip, a ako postoji, onda je to žalosno! Osim kad je dom njen i ako je tu muž.

TOM: Šta?

AMANDA: Sve više i više me podsećaš na svog oca! Nikad nije bio kod kuće... (Seda u fotelju) A onda nas je napustio! Zbogom! I sad ja treba da razbijam glavu. Znam ja o čemu ti sanjaš. (Nastavlja) Videla sam ono pismo koje si dobio iz trgovačke mornarice. Dobro, učini to! Ali, ne dok te ovde neko ne zameni.

TOM: Šta hoćeš time da kažeš?

AMANDA: Čim Laura bude imala nekog da se brine o njoj brak, svoju kuću, nezavisnost onda ćeš biti slobodan i moći ćeš da ideš kud god hoćeš... (AMANDA ustaje i prilazi TOMU) kud god te vetar ponese! Ali do tada moraš da se staraš o svojoj sestri. Ne kažem i o meni, jer sam ja stara i nisam važna! Ali ona je mlada i zavisi od tebe. Poslala sam je u trgovačku školu... potpun poraz! Odvela sam je u Ligu mladih u crkvi... opet poraz! Sad se samo zabavlja s tim komadićima stakla i navija te otrcane ploče. Kakav je to život za devojku?

TOM: Šta ja tu mogu?

AMANDA: Da savladaš svoju sebičnost! Uvek misliš samo na sebe!

TOM naglo ustaje i polazi po kaput. Kaput je ružan i glomazan. On navlači kapu sa štitnicima za uši.

AMANDA: Gde ti je vuneni šal? Umotaj vrat!

TOM ga ljutito povuče sa čiviluka, stavlja ga oko vrata i čvrsto steže krajeve.

AMANDA: Tome! Još ti nisam rekla ono što sam nameravala.

TOM: Suviše sam zakasnio da bih...

AMANDA (hvatajući ga za ruku veoma napadno, a zatim stidljivo) Zar tamo, u toj radnji, nema nekih finih mladića?

TOM: Nema!

AMANDA: Sigurno ima neki...

TOM: Majko... (pokret)

AMANDA: Nađi nekog pristojnog... koji ne pije i pozovi ga ovamo!

TOM: Šta?

AMANDA: Za sestru! Da se vide! Da se upoznaju!

TOM (grune na vrata) O, bože!

AMANDA: Hoćeš li?

On otvara vrata.

AMANDA (preklinjući) Hoćeš li?

TOM polazi niz stepenice.

AMANDA: Hoćeš li? Hoćeš li, dragi? (»Zamrzne se«.)

TOM (izvan scene, kao narator) Ovaj predlog me je iznenadio, jer je retko kad bilo dovoljno hrane na njenom stolu da nahrani troje ljudi.

AMANDA se »odmrzne«.

TOM (dovikuje odozdo) Hoću!

SCENA OSMA

»Priručnik za domaćice«

Reflektor osvetljava AMANDU pored telefona. Muzika.

AMANDA: Ela Kartrajt? Ovde Amanda Vingfild? Kako ste, mila moja? Kako vaši bubrezi? (Pauza) Užasno! (Pauza) Vi ste prava mučenica, dušo moja, prava mučenica! Upravo sam primetila da vam je istekla pretplata na »Priručnik za domaćice«. Baš sada kad počinje onaj divni, novi roman u nastavcima Besi Me Harper. To je prvo što je napisala posle »Medenog meseca utroje«. Događa se u visokom društvu. Sve je o nekim bogatim vlasnicima konja na Long Ajlendu. Šta? Sedam sati? O, Ela. Zaboravila sam da se vi ne budite pre devet. Zaboravila sam da je ikome na svetu dopušteno da spava tako dugo. Oprostite, draga. Šta? Pretplatit ćete se? Hvala vam, hvala, hvala, hvala. Muzika postepeno prelazi u plesnu muziku, koja se produžava i u sledećoj sceni. Svetlost se gubi.

SCENA DEVETA

»Blagovesti«

Muzika se gubi. Predvečerje prolećnog dana. Večera je upravo završena. AMANDA i LAURA, u haljinama svetlih boja, sklanjaju tanjire sa stola, u drugom planu scene, u senci, tako da njihovi pokreti izgledaju kao neka igra ili svećani obred. Njihove prilike u pokretu blede su i nečujne kao leptirice. TOM, u beloj košulji i pantalonama, ustaje od stola i ide prema odmorištu. Muzika za igru: »Ceo svet čeka da sunce grane«.

TOM (obraćajući se publici, kao narator) Preko puta je bila plesna dvorana »Raj«. U prolećne večeri, prozori i vrata bili su otvoreni, pa se muzika čula i napolju. Ponekad su sva svetla bila pogašena, osim jedne velike kugle koja je visila sa tavanice. Ona bi se lagano obrtala i osvetljavala suton nežnim, duginim bojama. Povremeno, parovi bi izlazili u relativnu usamljenost ulice. Mogli su se videti kako se ljube iza kanti za smeće ili telefonskih bandera. To je bila naknada za živote koji su prolazili kao moj, bez ikakve promene ili uzbuđenja.

Uzbuđenja i promene bili su neizbežni te godine. Čekali su, iza ugla svu tu decu. U Španiji je bila Gernika! A ovde samo strastan sfing. Piće, dansinzi, barovi, bioskopi i seks.

AMANDA (izvan scene) Tome, gde si?

TOM: Pušim.

AMANDA (izvan scene) Ti isuviše pušiš. Pušiš po paklu dnevno, a paklo je petnaest centi. Koliko je to za mesec dana? Koliko je 30 puta 15, Tome? Dovoljno da platiš kurs računovodstva na vašingtonskom univerzitetu!

TOM: Više volim da pušim.

AMANDA (izvan scene, oštro) Znam! U tome i jeste tvoja tragedija... (Ona izlazi iz kuhinje i ide prema odmorištu. U prolazu baci pogled na fotografiju svog muža. Sa uzdahom) Odmorište požarnih stepenica bedna je zamena za verandu koju smo imali u Plavim planinama. (Ona rasprostire novine najedan stepenik, pa sede graciozno i čedno kao da se smešta na ljuljašku na verandi na Misisipiju.) Šta to gledaš?

TOM: Mesec.

AMANDA: Zar večeras ima meseca?

TOM: Eno ga, izlazi iznad Garfinklove bakalnice.

AMANDA: Tako je! Mali, srebrni mesečev srp. Jesi li već nešto pozeleo?

TOM: Aha!

AMANDA: Šta?

TOM: To je tajna.

AMANDA: Tajna, a? E, pa onda ni ja neću tebi da kažem.

TOM: Uveren sam da mogu da pogodim tvoju tajnu.

AMANDA: Zar sam tako providna?

TOM: Ti nisi sfinga.

AMANDA: Ne, ja nemam tajne. Reći ću ti šta sam poželela. Uspeh i sreću svojoj miloj deci! Ja to poželim kad god ima meseca. A i kad ga nema, i onda to želim.

TOM: Mislio sam da si možda poželela nekog gosta.

AMANDA: Zašto?

TOM: Zato što će nam doći jedan.

AMANDA: Šta?

TOM: Gost!

Ova radosna vest propraćena je prikladnom muzikom. AMANDA ustaje.

AMANDA: Hoćeš da kažeš da si pozvao nekog finog mladića da dođe ovamo?

TOM: Aha. Pozvao sam ga na večeru.

AMANDA: Stvarno?

TOM: Stvarno.

AMANDA: Ti si ga pozvao, a je li on prihvatio?

TOM: Jeste.

AMANDA: Zar to nije divno?! To je... sjajno! (Pauza. Ona ga pogleda.) Je l' to sigurno?

TOM: Sasvim sigurno.

AMANDA: Kada?

TOM: Uskoro.

AMANDA: Kad uskoro? (Pauza) Prestani da me mučiš i kaži mi.

TOM: Šta da ti kažem?

AMANDA: Kad će doći?

TOM: Sutra.

AMANDA: Sutra. (Pauza) Ali, Tome... (Pauza) Do sutra nemam vremena.

TOM: Za šta?

AMANDA: Za pripreme! Zašto mi nisi odmah telefonirao, čim je on prihvatio poziv.

TOM: Ne treba uopšte da se uzbuđuješ.

AMANDA: O, Tome, Tome, Tome! Hoću da sve bude lepo, ne kako bilo. Ne možemo gosta da primimo u svinjcu. Ti prosto ne znaš. (Pauza) Čekaj da vidimo. Ostala su mi tri komada svadbenog escajga. Uglancaću ih. Baš me zanima u kakvom je stanju onaj stari čipkani stolnjak. A šta ćemo da obučemo? Ne možemo bilo šta! Nemamo ništa da obučemo!

TOM: Majko, zbog tog mladića ne treba uopšte da se uzbuđuješ.

AMANDA: Kako to možeš da kažeš kad je to prvi mladić koji dolazi tvojoj sestri u posetu. Tome, uđi. Hoću nešto da te pitam. (Otvora vrata.)

TOM: Ako ćeš da praviš toliku buku, pozvaću ga i reći mu da ne dolazi.

AMANDA: To nikako. Ništa toliko ne vređa ljude kao otkazani pozivi. Dođi ovamo. Hajde, dođi.

TOM polazi za njom, stenjući.

AMANDA: Sedi.

TOM: Ima li neko naročito mesto gde bi želela da sednem?

AMANDA: Sedi gde hoćeš. Pogledaj! Šta da radim sa ovim. (Pokazuje na sofu) Izgleda očajno! Staviću navlake od kretona, to neće mnogo da košta! Isplatila sam već stonu lampu, tražiću da mi je pošalju! Naravno, volela bih da sam imala vremena da stavim

tapete na ove zidove... Kako se zove taj mladić?

TOM: Zove se O'Konor.

AMANDA: O'Konor... Irac. A sutra je petak. To znači riba za večeru. Spremiću rolat od lososa s majonezom! Gde si ga upoznao. (Odlazi do sofe i seda.)

TOM: U skladištu, naravno. Gde bih inače...

AMANDA: Tome, je li on ne pije?

TOM: Zašto me to pitaš?

AMANDA: Tvoj otac je pio!

TOM: Nemoj opet o tome.

AMANDA: Znači, on pije.

TOM: Ne, koliko ja znam.

AMANDA: Proveri to obavezno. Poslednje što bih pozelela za svoju ćerku jeste mladić koji pije! Bolje je usedelicama nego ženama pijanica!

TOM: Da nisi malo požurila? Jadni gospodin O'Konor se još nije ni pojavio na sceni!

AMANDA: Ali sutra će se pojaviti. Da se upozna sa tvojim sestrom. A šta ja znam o njemu? (Prstima mu ispravlja kosu.)

TOM: Šta to radiš?

AMANDA: Ispravljam taj čuperak.

TOM (naginje se prema njoj i šapne joj) Majko, hoću da ti kažem nešto i mislim to vrlo iskreno: mnogi mladići se upoznaju s devojkama s kojima se ne ožene.

AMANDA: Oh, ti uvek skreneš temu. Kaži mi kakav je položaj tog mladića u tvojoj radnji.

TOM (mireći se mrgodno sa ispitivanjem i prepuštajući se milovanju) Taj mladić ima položaj otpremnika robe iz skladišta, majko.

AMANDA: Prilično odgovoran posao. Posao koji bi ti radio samo da imaš više ambicije. Kolika mu je plata?

TOM: Ne znam. Pretpostavljam oko osamdeset pet dolara mesečno.

AMANDA: Pa, nije kraljevski...

TOM: Dvadeset dolara više nego što ja zarađujem.

AMANDA: Da, znam. O, kako ja to dobro znam. Osamdeset pet dolara mesečno... ne to je malo. Za oženjenog čoveka to je suviše malo...

TOM: Majko, gospodin O'Konor nije oženjen.

AMANDA: Ali, mogao bi biti, zar ne?

TOM: Razumem. Planovi i pripreme.

AMANDA: Od svih mladića koje znam, jedino ti ne vodiš računa o tome da budućnost postaje sadašnjost, sadašnjost prošlost, a prošlost se pretvara u večno žaljenje ako se unapred ne postaraš za nju!

TOM: Razmisliću o tome.

AMANDA: Ne budi drzak! Reci mi još nešto o tome... kako se ono zvaše?

TOM: Džems D. O'Konor. Ono D je za Delejni.

AMANDA: Irac i po ocu i po majci! I ne pije?

TOM (polazi ka telefonu) Zvaću ga i reći ću mu da ti hoćeš da znaš da li pije. (Diže slušalicu.)

AMANDA: Ne! To ne smeš da uradiš! (Otima mu slušalicu.) Treba da budeš diskretan!

TOM seda na sofu.

AMANDA: Kad sam ja bila devojkica u Plavim planinama i kad se sumnjalo da neki mladić pije, onda bi se devojkica kojoj je on bio naklonjen, ako je takva uopšte postojala, raspitala za njega kod njegovog sveštenika, ili, još bolje njen otac ako je bio živ. Tako bi nekako ispipali karakter tog mladića. Na taj način su se devojkice u Plavim planinama spasavale da ne bi načinile tragičnu grešku!

TOM: Pa, kako to da si ti načinila tragičnu grešku?
AMANDA: Ne znam. To lice tvog oca sve nas je prevarilo. On bi se samo nasmešio i ceo svet bi bio opčinjen! Nadam se da gospodin O'Konor nije suviše zgodan.
TOM: Ne nije. Pun je pega i ima veliki nos.
AMANDA: Valjda ipak nije baš sasvim neugledan.
TOM: Nije baš sasvim neugledan. Rekao bih da je srednje neugledan.
AMANDA: Kad je muškarac u pitanju, treba posmatrati njegov karakter.
TOM: To sam i ja uvek govorio, majko.
AMANDA: Ti nisi nikada rekao tako nešto. Nisi čak ni pomislio na to. Da li taj mladić obećava?
TOM: Mislim da se on zaista trudi.
AMANDA: Na osnovu čega?
TOM: Ide na večernje kurseve.
AMANDA: Kakve kurseve?
TOM: Radiotehnike i retorike!
AMANDA: O, retorika! Pa, on namerava da zauzme neki važan položaj! A radiotehnika! Pitanje budućnosti! O, to mnogo govori o njemu. Takve stvari traba da zna svaka majka.
TOM: Samo, da te upozorim. On ne zna za Lauru. Nisam odao naše mračne namere.
Rekao sam samo: »Zašto ne dođeš kod nas na večeru?«. On je rekao: »Dobro«. I to je bio sav razgovor.
AMANDA: Dabome. Ti si rečit kao riba! Saznaće za Lauru kad dođe ovamo. Kad vidi kako je ljupka, i mila i lepa, on će biti veoma srećan što smo ga pozvali na večeru. (Seda u fotelju.)
TOM: Majko, ne smeš suviše da očekuješ od Laure.
AMANDA: Kako to misliš?
TOM dolazi do AMANDE, stoji i posmatraje. Onda...
TOM: Laura izgleda tako tebi i meni zato što je naša i što je volimo. Mi čak više i ne primećujemo da je ona bogalj. (Ukoči se.)

Kratka scena: »Pogledaj istini u oči«

LAURA kiti jelku. Skida zvezdu sa vrha jelke i uspravlja je, ozbiljno, prema lusteru.
LAURA: Imaju li zvezde stvarno pet krakova?
TOM (pauza) Ne. One su okrugle kao zemlja i mnoge od njih su mnogo veće.
LAURA odlazi do prozora i gleda u nebo.
LAURA: Teško je to reći. (Vraća se jelki.)
AMANDA prestaje da bude ukočena.
AMANDA: Ti znaš da ja ne dozvoljavam da se ta reč upotrebljava!
TOM: Majko, pogledaj istini u oči. Ona to jeste... ali to nije sve...
AMANDA: Kako to misliš: »nije sve«?
TOM (spušta se na kolena pored njene fotografije) Laura se znatno razlikuje od ostalih devojaka.
AMANDA: Ja mislim da joj baš ta razlika ide u prilog.
TOM: Ne baš sasvim u očima stranaca ona je užasno stidljiva. Živi u nekom svom svetu i zbog toga izgleda malo čudna.
AMANDA: Ne govori čudna.
TOM: Pogledaj istini u oči! Ona je takva.
Muzika koja se čuje iz plesne dvorane postepeno prelazi u tango, koji je u molu i sadrži nešto zloslutno u tonu.
AMANDA: A po čemu je ona čudna?

TOM (nežno) Laura živi u svetu malih staklenih ukrasa. Majko...
On ustaje. AMANDA stoji i posmatra ga, zbunjena. Muzika se čuje do kraja scene.
TOM: Ona pušta stare ploče i... to je sve...
Lagano prilazi vratima i izlazi. AMANDA samo trenutak gleda brižno za njim. Onda joj se vraća životna energija i optimizam i ona polazi od vrata. Prilazi zavesama između vrata.
AMANDA: Laura! Laura!
LAURA (izvan scene) Majko, majko.
AMANDA: Ostavi te sudove, pa dođi ovamo!
LAURA se pojavljuje s krpom za sudove u rukama.
AMANDA (veselo) Laura, dođi i pogledaj u mesec, pa poželi nešto.
LAURA (ulazeći) Mesec... Mesec?
AMANDA: Mali, srebrni mesečev srp. Pogledaj preko levog ramena, Laura, pa poželi nešto!
LAURA izgleda malo zbunjena, kao da se maločas probudila. AMANDA je hvata za ramena i okreće je pod izvesnim uglom prema vratima.
AMANDA: Sada! Hajde, dušo! Poželi! (Drhtavim glasom, očiju koje sujoj se odjednom napunile suzama) Sreću! Samo malo sreće! Zvuk violine je sve jači, a scena se zamračuje dok zavesa pada.

SCENA DESETA

»Junak viših razreda gimnazije«

Kratka scena: DŽIM peva ariju baritona iz »Gusara iz Penzansa«.

Scena je ista. Unutrašnja zavesa između trpezarije i dnevne sobe je zatvorena. Obe sobe su u mraku. TOM ima na sebi istu jaknu i kapu kao napočetku komada. Isla muzika iz plesne dvorane kao napočetku postepeno se gubi kad TOM počne da priča.

TOM: I tako sam sledećeg dana doveo Džima na večeru. Džim je bio heroj naše gimnazije. Imao je sjajnu irsku narav i izgledao je kao dobro opran beli porcelan. Činilo se kao da se on uvek kreće osvetljen reflektorima. Bio je prvi u košarci, vođa debatnog kluba, predsednik viših razreda i zvezda pevačkog društva. On je uvek trčao ili skakao, nikad nije hodao kao ostali svet. Tako je brzo napredovao da se logično očekivalo da će do svoje tridesete dospeti ništa manje nego do Bele kuće. Ali, izgleda da je Džim posle mature naleteo na više prepreka. Njegova brzina je najzad usporena. Tog značajnog trenutka za sve nas, imao je zaposlenje koje nije bilo mnogo bolje od moga.

»Činovnik«

TOM (nastavlja) On je u skladištu bio jedini s kojim sam bio u prijateljstvu. Ja sam njemu bio potreban kao neko ko može da se seti njegove minule slave. A on je znao za moj običaj da se sakrijem u toalet i da tamo pišem pesme kad u skladištu nije bilo mnogo posla. Zvao me Šekspirom. I dok su me drugi mladići u skladištu gledali nepoverljivo, Džim se prema meni srdačno ponašao. Njegovo držanje je postepeno uticalo i na ostale. Počeli su da mi se osmehuju kao što se ljudi smeškaju na neko čudno pseto u daljini. Nisam znao da li se Džim seća Laure ili se ne seća. Ako se i sećao, on je se nije sećao kao moje sestre, jer kad sam ga pozvao na večeru, rekao je: »Znaš, Šekspire, nikad mi nije palo na pamet da ti imaš porodicu«. Ubrzo je trebalo da sazna da je imam...
Dubina scene se osvetljava. Počinje muzika.

TOM: Petak uveče. Sada je pet sati pozne prolećne večeri, koja pada sejući pesme na nebu.

TOM se pomera nadesno i ostaje skriven na sceni. Stan Vingfildovih osvetljenje nežnom žutom svetlošću. AMANDA je radila kao rob, pripremajući sve za dolazak otmenog gosta. Postigla je zapanjujući rezultat. Nova stojeća lampa sa abažurima od ružičaste svile stoji na svom mestu. Jedan šareni fenjer od kartona skriva razbijenu svetiljku na tavanici, a stolica i sofa prekrivene su novim cicanim navlakama. Na sofi su se sada prvi put pojavila dva nova jastučeta. Nove bele zavese lepršaju na prozoru. Na podu su razbacane otvorene kutije i tanka hartija za pakovanje. Na sredini sobe stoji LAURA, ruku uzdignutih uvis, dok AMANDA čuči pred njom i udešava porub na njenoj novoj haljini: ona to čini požrtvovano i svečano. Haljina je obojena iskrojenom TOMOVOM sećanju. LAURINA frizura je drugačija: sad je mekša i lepše joj pristaje. Neka krhka, na Džemaljska lepota zrači iz LAURE: ona izgleda kao komadić providnog stakla kojije osvetljen i koji trenutno zrači, ali ne stvarno i ne trajno.

AMANDA (nestrpljivo) Zašto tako drhtiš?

LAURA: Majko, ti si me tako uznemirila.

AMANDA: Čime sam te uznemirila?

LAURA: Svom ovom zbrkom! Ti tome pridaješ toliko značaja!

AMANDA: Ja te uopšte ne razumem. Kad god ja pokušavam da uradim nešto za tebe, što je malčice drugačije, ti se odmah opireš. (Ustaje) A, sad se pogledaj! Ne, pričekaj! Čekaj samo malo. Nešto sam zaboravila.

LAURA: Šta je sad?

AMANDA uzima dve pufne za puder, uvija ih u maramice i gura LAURU u nedra.

LAURA: Majko, šta je to?

AMANDA: Ovo su u Plavim planinama zvali: »veseli obmanjivači«. (Stavlja joj pufne u grudnjak.)

LAURA: Ja neću da ih nosim.

AMANDA: Naravno da hoćeš.

LAURA: A zašto?

AMANDA: Da ti iskreno kažem, dušo, tvoje grudi su ravne.

LAURA: Sve ovo izgleda kao da mi nekome nameštamo klopku.

AMANDA: Svaka lepa devojka je klopka, a muškarci to i očekuju.

»Lepa klopka«

AMANDA: Idi, pogledaj se.

LAURA se gleda u ogledalu koje publika ne vidi.

AMANDA: Vidiš? Lepa si kao anđeo! A sad moram i ja da se spremim. Iznenadićeš se kako će ti majka izgledati!

Scenska muzika se završava. Izvan scene se čuje plesna muzika, a zatim opet počinje scenska muzika. AMANDA prolazi između zavesa, pevušeći veselo. LAURA se ogleda u ogledalu.

Kratka scena: »Ovo je moja sestra pozdravite je muzikom«

Muzika. TOM iz prikrajka zadivljeno posmatra LAURU.

TOM: Vetar s tihim, bolnim uzdasima njiše bele zavese, koje lagano i ljupko lepršaju.

Prilazi LAURA i pokušava da je pomiluje po kosi. To se naglo prekida prestankom

LAURINE ukočenosti. TOM brzo izlazi sa scene. LAURA vadi »vesele obmanjivače« i krije ih ispod dušeka na sofi.

AMANDA (izvan scene) Nešto sam iščeprkala iz starog sanduka! Ipak se moda nije toliko promenila... (Razmiče zavese) Sad pogledaj svoju majku.

AMANDA je u mladalačkoj haljini od žućkastog voala, sa pojasom od plave svile. Ona nosi buket žurih narcisa. Priča o njenoj mladosti bezmalo je oživela.

LAURA (s divljenjem opipava haljinu) O, majko, kako je lepa!

AMANDA (grozničavo) Bila je nekad! Nekad je bila. U ovoj sam haljini predvodila kotiljon. Nosila sam je na guvernerovom balu u Džeksonu! Tad je trebalo da me vidiš! Kako sam lepršala po balskoj dvorani. Laura, evo baš ovako! (Podiže suknju i sitnim koracima hoda po sobi.) Nosila sam je onog dana kada sam upoznala tvog oca. Celog proleća sam imala malariju. A igranke svake večeri! Uzimala sam kinin, ali išla sam. Išla! Posle podne duge šetnje na konju! Izleti... divno!... Tako je divan taj kraj u maju... Sav je čipkast od rascvetalog gloja i preplavljen žutim narcisima! Majka je govorila: »Dušo, više nemam gde da stavim žute narcise«. A ja sam ipak donosila još narcisa. Kad god i gde god sam ih videla, rekla sam: »Stanite! Stojte! Vidim žute narcise!«. Najzad, više nije bilo vaza za njih, sve su bile pune. Nema vaza za njih? Dobro, držaću ih sama... i onda... (Zastaje precl fotografijom. Muzika.) Sretah tvog oca. Malarična groznica, narcisi, pa onda... taj... mladić... (Stavlja narcise LAURI u krilo ipali lampu s ružičastim abažurum. Prestaje muzika i čuje se grmljavina.) Nadam se da će njih dvojica stići pre nego što počne kiša. Dala sam tvom bratu malo novca, tako da može sa gospodinom O'Konorom da uzme taksi.

LAURA stavlja cveće na fotelju i polazi prema vratima, desno.

LAURA: Kako si rekla da se zove?

AMANDA: O'Konor. Zašto? (Odlazi do fotelje.)

LAURA: Kako mu je ime?

AMANDA: Ne sećam se. Ah, da, setila sam se. Zove se Džim. (Uzima cveće sa fotelje.)

LAURA (tiho) Samo ne... Džim O'Konor.

AMANDA: Da, tako je, zove se Džim! Nikad nisam još srela nijednog Džima koji nije bio simpatičan! (Stavlja cveće u vazuu.) Zlokobna muzika.

LAURA: Jesi li sigurna da se zove Džim O'Konor?

AMANDA: Jesam. Zašto?

LAURA: Je li to onaj što ga je Tom poznavao u gimnaziji?

AMANDA: Nije to rekao. Mislim da se s njim upoznao tek tamo u radnji. (Seda na sofuu.)

LAURA: Bio je jedan Džim O'Konor koga smo oboje poznavali u gimnaziji. (Onda s mukom) Ako njega Tom dovodi na večeru... O, majko, moraćeš da mi dopustiš, ja neću sesti za sto.

AMANDA: Kakve su to gluposti?

LAURA: Pitala si me jednom da li mi se ikada sviđao neki mladić. Zar se ne sećaš da sam ti pokazala njegovu fotografiju?

AMANDA: Misliš onog mladića koga si mi pokazala u godišnjem izveštaju?

LAURA: Da, njega.

AMANDA: Laura, Laura, jesi li ti bila zaljubljena u tog mladića?

LAURA: Ne znam, majko. Znam samo to da ne bih mogla da sedim za stolom kad bi to bio on!

AMANDA: To neće biti on! To je nemoguće. Ali, bio to on ili ne bio, ti ćeš biti za stolom. Neću ti dozvoliti da ne budeš.

LAURA: Moraćeš, majko.

AMANDA: Ne nameravam da ti popustim. Previše mi je već svega i od tebe i od tvog brata! A sad, smiri se dok oni ne dođu. Tom je zaboravio ključ, pa ćeš ti morati da im otvoriš vrata.

LAURA (u paničnom strahu) O, majko, ti otvori vrata!

AMANDA (veselo) Ja imam posla u kuhinji!

LAURA: O, majko, molim te. Nemoj mene da teraš!

Čuje se grmljavina.

AMANDA: Moram da napravim sos od lososa. Gluposti! Zašto se toliko uzrujavaš zbog jednog gosta! (Nestaje u kuhinji)

LAURA prigušeno jekne i gasi lampu sedi čvrsto sklopivši ruke. TOM i DŽIM se pojavljuju na stepenicama i penju se do odmorišta. Čuvši ih, LAURA se panično povlači do zavesa. Zvonce. LAURA zaustavlja dah i hvata se za vrat. Grmljavina se jače čuje i počinje dobovanje kiše.

AMANDA (izvan scene) Laura, mila moja! Vrata!

LAURA zuri u vrata ne mičući se. TOM opet razdraženo zvoni. AMANDA izlazi iz kuhinje i besno gleda LAURU. Zapovednički pokazuje na vrata.

LAURA: Molim te, molim te!

AMANDA (šapuće gnevno) Šta ti je, ludo?

LAURA (očajno) Molim te, ti otvori vrata, molim te!

AMANDA: Zašto si izabrala baš ovaj trenutak da izgubiš glavu? Zašto?

LAURA: Zlo mi je!

AMANDA: Tebi je zlo? A meni? Zašto ti i tvoj brat ne možete da se ponašate normalno? TOM dugo zvoni.

AMANDA: Nerazumno ponašanje. Sad idi i otvori, Laura!

LAURA: Oh, oh, oh. (Naglo prilazi gramofonu, grozničavo ga navija i pušta da svira.)

AMANDA: Laura Vingfild, da si smesta otišla da otvoriš!

LAURA: Da... da, majko!

Melodija »Dardaneli« čuje se iz daljine, sa već izgrebane ploče; to malo ublažava atmosferu i daje joj snage da se kreće. Ona se prikrada vratima, oprezno ih otvara i ostaje iza vrata. TOM ulazi sa gostom DŽIMOM O'KONOROM.

TOM: Laura, ovo je Džim. Džime, ovo je moja sestra Laura.

DŽIM: Nisam znao da Šekspir ima sestru! Zdravo, Laura. (Pružaj joj ruku.)

LAURA (povlači se ukočeno od vrata, drhti) Kako... kako ste?

DŽIM (srdačno) Odlično!

LAURA (neodlučno dodiruje njegovu ruku svojom rukom) Izvinite... ploča je došla do kraja... (Okrene se nespretno i žurno odlazi u svoju sobu. Zastaje na trenutak pored gramofona. Sada joj dah zastaje u grlu.)

DŽIM (dovikuje za njom) A sad... neku ploču sa dobrim sfingom da se zagrejemo!

(TOMU) Danas se retko sreću takve devojke. Čini mi se da nikada nisi pomenuo da imaš sestru.

TOM: Lepo, sad znaš. Evo današnjih novina. Hoćeš li jedan deo?

DŽIM: Aha...

TOM: Koji? Stripove?

DŽIM: Sportsku stranu. (Pogledaj u novine.)

»Dolina Smrti«

DŽIM: Znaš, Šekspire, odaću ti nešto.

TOM: Šta?

DŽIM: Kurs koji pohađam.

TOM: Kurs?

DŽIM: Kurs retorike! Ti i ja nismo stvoreni za trgovinu.

TOM: A kakve veze ima retorika s tim?

DŽIM: Tvrdim ti da meni to mnogo koristi.

TOM: Na koji način?

DŽIM: Na sve načine! Zapitaj se kakva je razlika između tebe i mene i ljudi koji sede u kancelarijama. Mozak? Ne. Sposobnost? Ne. Pa šta onda? Samo jedno...

TOM: A šta to?

DŽIM: Stav u društvu! Biti sposoban da se postaviš pred ljudima i da se držiš svoga ma gde se nalazio na društvenoj lestvici.

TOM: Da... da... da...

DŽIM: Gospodin Mendoza mi je govorio o tebi.

TOM: Povoljno?

DŽIM: Otpustiće te ako se ne trgneš.

TOM: Trgnuću se.

Kratka scena: »Tomov san o jedrenjaku s Veselim Rodžerom«

Čuju se zvuci iz nekog američkog avanturističkog filma, čija se radnja odigrava na uzburkalom moru.

TOM: Nameravam da nađem drugi posao. (Naginje se preko ograde i govori sa spokojnom vedrinom. Osvetljavaju ga reklame sa bioskopa prekoputa. Liči na moreplovca.) Baš sad se spremam da pođem putem na kome nema ni skladišta, ni gospodina Mendoza, pa čak ni kursa retorike.

DŽIM: O čemu to maštaš?

TOM: Sit sam filmova.

DŽIM: Filmova?

TOM: Da, filmova! Ljudi u bioskopu gledaju pustolovine, umesto da ih sami doživljavaju. Izgleda da holivudski glumci treba da dožive sve avanture umesto njih, dok oni sede u mraku i gledaju ih kako se zabavljaju. Dok ne dođe do rata. Onda ljudi izlaze iz mračne sale, da i sami nešto dožive... divno, divno! Ali, ja ne želim do tada da čekam. Spreman sam za pokret.

DŽIM (s nevericom) Za pokret?

TOM: Da.

DŽIM: Kada?

TOM: Uskoro!

DŽIM: Kuda? Kuda?

Muzika kao da odgovara na ovo pitanje, dok TOM razmišlja. On pretura po džepovima.

TOM: U meni počinje da vri. Znam da izgledam uspravan, ali unutra... Da, u meni vri! Kad god uzmem cipelu u ruke, zadrhtim pri pomisli kako je život kratak, a Šta ja radim! Šta god da to znači, znam da ne znači cipele... osim kao nešto što putnik treba da obuje! (Nalazi neku hartiju u džepu.) Gledaj...

DŽIM (čita) Savez mornara trgovačke mornarice.

TOM: Ovog meseca platio sam članarinu umesto računa za struju.

DŽIM: Pokajaćeš se kad ti je isključe.

TOM: Neću biti ovde.

DŽIM: A tvoja majka?

TOM: Ja sam kao otac. Vidiš ga kako se smeška. (Pokazuje na fotografiju) A nije ovde već šesnaest godina!

DŽIM: Ti samo pričaš. Kako je tvojoj majci zbog toga?

TOM: Pssst! Ona ne zna za moje planove!

AMANDA (ulazi između zavesa) Gde ste?

TOM: Na terasi majko.

AMANDA: Zašto ne uđete?

Oni polaze u sobu. AMANDA im prilazi. Očigledno je daje TOM neprijatno iznenađen njenim izgledom. Čak i DŽIM malo žmirne. Ovo mu je prvi susret sa živahnim, južnjačkim devojkama, i on je, i pored večernjeg kursa retorike, malo zbunjen ovim neočekivanim prizorom šarmantne dame. DŽIM pokušava nešto da odgovori, ali ne uspeva, zbog AMANDINOG veselog smeha i ćaskanja. TOM je u neprilici, ali DŽIM, posle prvog trenutka iznenađenja, reaguje veoma toplo. On se smeška i kikoće, potpuno osvojen.

AMANDA (čedno se osmehuje, tresući svojim uvojcima, poput devojačkih) E, e, e. Dakle, to je gospodin O'Konor. Toliko sam slušala o vama od mog sina. Najzad mu rekoh: »Tome... gospode bože!... Zašto ga ne dovedeš na večeru? Volela bih da se upoznam s tim simpatičnim mladićem iz radnje! Umesto samo da slušam njegove hvalospeve o vama! Ne znam zašto mi je sin tako nedruželjubiv... južnjaci se ne ponašaju tako! Haj'te da sednemo.

TOM zatvara vrata. Odlazi nadesno i ostaje da stoji. DŽIM i AMANDA sedaju na sofu.

AMANDA: Tome, ostavi vrata otvorena. Maločas osetih prijatan, svež povetarac. Hm, već je tako toplo! A leto još nije ni počelo. Izgorećemo kad zaista dođe. Imamo... imamo veoma laku večeru. Mislim da su lake stvari bolje za ovo doba godine. Isto kao lake haljine. Toplo vreme zahteva laku odeću i laka jela. Ove godine je došlo tako naglo... bože blagi, već leto. Otrčala sam do sanduka i izvukla ovu haljinu... užasno je stara! Gotovo istorijska! Ali u njoj mi je tako prijatno... tako dobro i sveže, znate...

TOM: Majko, šta je s večerom?

AMANDA: Idi, zlato, pitaj svoju sestru je li večera gotova. Znaš da je ona zadužena za večeru. Reci joj da dvojica gladnih momaka čekaju na nju.

TOM prolazi između zavesa levo. Paralelna nema scena između TOMA i LAURE. TOM teši LAURU, kojoj je zlo. Ona je među svojim staklenim figurama.

AMANDA (DŽIMU) Jeste li se upoznali s Laurom?

DŽIM: Pa, ona nam je otvorila vrata.

AMANDA: A, ona vam je otvorila vrata!

DŽIM: Jeste, gospođo.

AMANDA (prelazi i seda u fotelju) Ona je vrlo lepa.

DŽIM: O, jeste gospođo.

AMANDA: Retko koja devojka, mila i lepa kao Laura, tako voli kuću! Ali, Laura je, hvala bogu, prava domaćica. Ja nisam. Nikad nisam umela ništa da napravim, osim puslica. Eh, na jugu smo imali toliko posluge. Sve je prošlo, sav taj zanosni, lepi život! Potpuno iščezao! Svi moji udvarači bili su sinovi vlasnika plantaža i ja sam, naravno, mislila da ću se udati za nekog od njih i da ću podići porodicu na nekom velikom imanju sa mnogo posluge. A udala sam se za čoveka koji je radio u telefonskoj kompaniji. (Pokazuje na fotografiju) On sada putuje, a ja čak i ne znam gde! Ali, šta ja to pričam o svojim mukama? Pričajte mi o vašim... nadam se da ih nemate!

TOM (vraća se) Večera je na stolu.

AMANDA (ljupko ustaje igleda između zavesa) Oh, divno!... A gde je Laura?

TOM: Laura se ne oseća dobro i misli da je bolje da ne seda za sto.

AMANDA: Šta?... Gluposti! Laura?... Izvolite, gospodine O'Konor, sedite tamo, a ja ću... Laura Vingfild! Mi te čekamo, dušo! Ne možemo da se pomolimo bogu dok ti ne dođeš za sto! (Dolazi do LAURE.)

Čuje se prasak groma.

AMANDA (očajno) Zaboga, Laura, tebi je zaista zlo dušo! Ostani u sobi... odmori se na divanu. Oh... (Vraća se za sto. Gostu.) Pozlilo joj je zato što je stajala nad vrelim štednjakom! Rekla sam joj da je večeras pretoplo, ali...

TOM: Jeste.

AMANDA: Šta je to? Kiša? Pada priyatna, sveža kišica. (Uplašeno gleda u gosta.) Mislim da bismo sada mogli... da se pomolimo...

TOM je tupo posmatra.

AMANDA: Tome, dušo, pomoli se!

TOM: Oh... »Za ovu i sve tvoje milosti...«

Oni saginju glave. AMANDA uznemireno, krišom gleda u DŽIMA. LAURA, u svojoj sobi, čvrsto pritiska usta rukom da bi zadržala drhtavi jecaj.

TOM: »Neka je blagosloveno ime gospodnje...«

Scena se zamračuje. Zavesa se spušta. Muzika.

SCENA JEDANAESTA

»Uspomena«

Pola sata kasnije. U trpezariji, s navučenim zavesama između dve sobe, večeraje upravo završena. Dok se zavesa diže, LAURA je još uvek u grču: glavajoj počiva na svetloplavom jastuku, a oči su joj široko otvorene i pune neke tajanstvene pažnje. Svetlost nove lampe meka je i dobro pristaje njenom licu, jer ističe njenu krhku, naDžemaljsku lepotu, koja se obično ne zapaža. Kiša uporno romori, ali jenjava i prestaje neposredno posle početka scene; nebo postaje bleđe i svetlije kad izađe mesec. Svetlost se pali u obe sobe, muzika se završava. Čuje se glasan smeh AMANDE i DŽIMA.

AMANDA: Znae, gospodine O'Konor, odavno mi nije bilo ovako prijatno.

DŽIM (ustaje) Pa, gospodo Vingfild, dozvolite da vam nazdravim. Za stari, dobri Jug!

AMANDA: Za stari Jug!

U obema sobama svetlost zatreperi i ugasi se.

DŽIM: Ehej, gospodine Edisone!

AMANDA (razdraženo se smeje) Gde je bio Mojsije kad je nestalo svetla? Ha-ha. Znae li gospodine O'Konor?

DŽIM: Ne, gospodo, kako glasi odgovor?

AMANDA: U mraku!

DŽIM se smeje, odobravajući.

AMANDA: Sedite svi mirno. Zapaliću sveće. Zar nije šteta što su nam tu na stolu? Gde je šibica? Ko od vas gospode može da mi da šibicu?

DŽIM: Evo, izvolite.

AMANDA: Hvala, gospodine.

DŽIM: Nema na čemu, gospodo.

AMANDA: Verovatno je pregoreo osigurač. Gospodine O'Konor, da li se vi razumete u osigurače?

DŽIM: Nešto malo.

AMANDA: Nije valjda da se i u to razumete? Znam da je Tom potpuno izgubljen kad je u pitanju tehnika.

DŽIM: Gde je kutija sa osiguračima? (Čuje se kako DŽIM ustaje.)

AMANDA: Tamo u kuhinji. Oh, pazite, mrak je.

Čuje se lomljava.

AMANDA: Bilo bi strašno kad bismo ga izgubili. Je li sve u redu, gospodine O'Konor?

DŽIM (izvan scene) Ha-ha.

AMANDA: Znae, elektriika je nešto vrlo tajanstveno. Je li ono Benjamin Franklin vezao ključ za zmaja? Volela bih da sam to videla... verovatno je izgledao strašno glupo! Neki

kažu da nam nauka otkriva sve tajne prirode. Ja mislim da ih samo dodaje.

DŽIM se vraća.

AMANDA: Jeste li ga našli?

DŽIM: Da, gospođo. Čini mi se da su svi osigurači ispravni. (Seda.)

AMANDA: Tome!

TOM: Molim, majko.

AMANDA: Šta je bilo s onim računom koji sam ti dala pre nekoliko dana? S onim za koji smo dobijali opomene?

DŽIM: Ha-ha?

TOM: Oh, da. Onaj od prošlog meseca?

AMANDA: Da ga slučajno nisi izgubio?

TOM: Pa, ja...

AMANDA: To sam mogla i da mislim!

DŽIM: Šekspir je verovatno napisao pesmu na tom računu, gospođo Vingfild.

AMANDA: Verovatno. Nemar se skupo plaća u današnjem svetu!

DŽIM: Možda će za pesmu dobiti nagradu od deset dolara.

AMANDA: Moraćemo ostatak večeri da provedemo u devetnaestom veku, pre nego što je gospodin Edison smislio sijalicu!

DŽIM: Ja najviše volim svetlost sveće.

AMANDA: To znači da ste romantični. To, međutim, ne opravdava Toma. Vrlo je lepo od njih što su nas pustili da večeramo pre nego što su nas gurnuli u večnu tamu. Je li tako, gospodine O'Konor?

DŽIM: Ha-ha!

AMANDA: Za kaznu zbog tvog nemara, moraš da mi pomogneš da operem sudove.

Obojica ustaju.

DŽIM: Mogu li ja nešto da vam pomognem?

AMANDA: A ne. To ne mogu da dozvolim!

DŽIM: Trebalo bi da i ja nešto...

AMANDA: Ma, vi... vi!... Eto, Laura je sasvim sama. Možda biste hteli da joj pravite društvo. Daću vam ovaj divan, stari svećnjak.

DŽIM uzima svećnjak.

AMANDA: Stajao je na oltaru crkve Svetog Pokoja, malo se deformisao kad je crkva izgorela... munja je udarila u nju jednog proleća. Ciganin Džons je rekao da je crkva izgorela zato što su se vernici kartali u njoj.

DŽIM: Ha-ha, je li moguće?

AMANDA: Jeste, jeste. (Sipa vino u čašu i dodaje DŽIMU.) Volela bih da Laura popije malo vina. Možete li oboje da ponesete?

DŽIM: Pokušaću, gospođo.

AMANDA: Sad, Tomase, veži kecelju.

TOM odlazi za AMANDOM. Kuhinjska vrata se zatvaraju uz Amandin veseli smeh.

DŽIM se okreće oko sebe. Spušta čašu na pod. Dobro potegne iz bokala na stolu i bučno ga vraća na sto. LAURA učini nervozan pokret u času kad DŽIM ulazi. Glas joj je u početku tih i nesiguran usled gotovo nepodnošljive napetosti što je sama sa strancem. U prvim rečima ove scene, pre nego što DŽIMOVA toplina raskrivi njenu ukočenu plašljivost, LAURIN glas je tih; ona govori zadihano, kao da je maločas uzletela uz neke strme stepenice. DŽIMOVO držanje je blago šaljivo. U toku ove scene, trebalo bi istaći da je ovaj događaj, iako nevažan, za LAURU vrhunac njenog unutarnjeg života. Tokom ove scene, TOM, obučen u mornarsko odelo, izlaziće povremeno na odmorište i pratiti scenu između LAURE i DŽIMA. DŽIM ulazi sa svećnjakom u jednoj i čašom u drugoj ruci.

DŽIM: Kako ti je sada? Bolje?

LAURA (tiho) Da. Da, hvala. (Kašljuca, pročišćavajući grlo.)
DŽIM: Ovo je za tebe. Malo vina. (Pružaj joj ga s preteranom učtivošću.)
LAURA: Hvala.
DŽIM: Popij, ali nemoj da se napiješ. (Srdačno se smeje.)
LAURA nesigurno uzima čašu; bojažljivo se smeje.
DŽIM: Gde da stavim svećnjak?
LAURA: Oh... oh. Bilogde...
DŽIM: Kako bi bilo, ovde na pod?
LAURA: Da.
DŽIM: Staviću novine ispod svećnjaka da ne kaplje na pod. (Uzima novine sa fotelje.)
Volim da sedim na podu. Hoćeš li mi zameriti ako sednem?
LAURA: Ah, ne.
DŽIM: Hoćeš li da mi daš jastuče?
LAURA: Šta?
DŽIM: Jastuče!
LAURA: Oh... (Brzo mu dodaje jastuče.)
DŽIM (prekršta noge i toplo joj se osmehuje) Jedva mogu da te vidim kad sediš čak tamo.

LAURA: Ja mogu da vidim vas.
DŽIM: Znam, ali to nije fer. Ja sam u punoj svetlosti.
LAURA se približava. Ulazi TOM.
DŽIM: Dobro! Sad te vidim! Hoćeš li malo žvake?
LAURA: Ne, hvala.
DŽIM: Ja bih malo, ako dozvoliš. (Zamišljeno skida hartiju sa gume i drži je pred sobom.) Zamisli koliko se obogatio tip koji je izmislio prvu gumu za žvakanje. Čudno, a? Zgrada firme »Rigli« je jedna od čikaških znamenitosti. Video sam je prethodnog leta, kad sam išao tamo na svetsku izložbu. Jesi li čula za tu izložbu?
LAURA: Ne, nisam.
DŽIM: Veruj mi, to je bila zaista izuzetna izložba. Znaš li šta me je najviše zadivilo?
TOM: Dvorana nauke.
DŽIM: Tamo je moglo da se nasluti kakva će biti budućnost u Americi...
TOM: Još sjajnija od današnjice!
DŽIM (pauza. On se osmehuje LAURI) Tvoj brat kaže da si ti bojažljiva.
TOM izlazi.
DŽIM: Meni se čini da si ti starinski tip devojke.
LAURA: Ja... ne znam.
DŽIM: Mislim da je lepo biti takav. Nadam se da ne smatraš da sam suviše indiskretan?
LAURA (brzo, zbog zbunjenosti) Gospodine O'Konor. Ipak ću uzeti malo te gume, ako nemate ništa protiv.
DŽIM skida omot gume; na kolenima je; dodaje joj. Ona odlomi malo parče, DŽIM uzima ostatak, stavlja ga u usta i seda.
LAURA (pročišćava grlo) Gospodine O'Konor... da li još pevate?
DŽIM: Pevam? Ja?
LAURA: Sećam se kako ste imali divan glas.
DŽIM: Čula si me da pevam?
LAURA: Oh, da! Da, vrlo često... Ja... ne verujem... da me se uopšte sećate?
DŽIM (smešeći se s nevericom) Znaš, učinilo mi se da sam te već negde video. Izgledalo mi je kao da mi je tvoje ime na vrh jezika. Ali ono kako sam hteo da te nazovem... nije bilo ime! I tako sam se zaustavio pre nego što sam ga izgovorio.
LAURA: Da nije Plava ruža?

DŽIM (osmehuje se) Plava ruža!... Bože, jeste... Plava ruža! Znaš, nisam mogao da te dovedem u vezu sa gimnazijom. Ali, tamo je to bilo, u gimnaziji. Nisam znao čak ni to da si Šekspirova sestra! O, Bože baš mi je žao!

LAURA: Nisam ni očekivala da ćete to znati. Vi... ste me jedva poznavali!

DŽIM: Ali, mi smo ponekad razgovarali, a?

LAURA: Da, razgovarali smo.

DŽIM: O, gospode bože! Znaš, to je zaista čudno!

LAURA: Jeste, jeste, zarne, iako...

DŽIM: Zar nismo na neke časove išli zajedno?

LAURA: Jesmo.

DŽIM: Na koje?

LAURA: To je bilo pevanje u horu.

DŽIM: Auu.

LAURA: Sedela sam naspram vas.

DŽIM: Aha.

LAURA: Ponedeljkom, sredom i petkom.

DŽIM: Sad se sećam... Ti si ona koja je uvek zakašnjavała.

LAURA: Da, bilo mi je teško da se popnem uz stepenice. Nosila sam protezu na nozi, koja je lupala jako.

Pojavljuje se TOM.

DŽIM: Nikad to nisam čuo.

LAURA (mršteći se na tu uspomenu) Meni je to zvučalo kao... grmljavina.

DŽIM: Eh... eh... eh. Ja to nisam čak ni primetio.

LAURA: I svi su već sedeli, pre nego što bih ja ušla. Morala sam da prođem ispred svih. Moje mesto bilo je u poslednjem redu. Svi su me gledali!

TOM: Nije trebalo da budeš toliko osetljiva, Laura.

LAURA: Uvek bi mi bilo mnogo lakše kad bi počelo pevanje.

TOM izlazi.

DŽIM: A, da, sad sam te se setio! Zvao sam te Plava ruža? Zašto sam te tako zvao?

LAURA: Izostala sam nekoliko dana iz škole zbog zapaljenja plućne maramice. Kad sam se vratila, upitali ste me: »Šta je bilo?« Rekla sam da sam imala pleurozu... vi ste pomislili da sam kazala Blue rose. Od tada ste me uvek tako zvali Plava ruža.

DŽIM: Nadam se da se nisi ljutila.

LAURA: O, ne... To mi se sviđalo. Ja... ja... nikada nisam umela da se prijateljim s drugima.

DŽIM: Ne vidim zašto.

LAURA: Pa, ja... na početku bih nešto pogrešila.

DŽIM: Misliš, što si...

LAURA: Da, to se nekako isprečilo između mene...

DŽIM: Nisi smela to da dozvoliš.

LAURA: Znam, ali tako je bilo, i...

DŽIM: Ti si bila bojažljiva u društvu.

LAURA: Pokušavala sam da ne budem, ali nikad nisam mogla...

DŽIM: Da to savladaš?

LAURA: Ne... nisam mogla!

DŽIM: Mislim da je stidljivost nešto čega se moraš postepeno oslobađati. Za početak, molim te da mi govoriš... ti...

LAURA (tužno) Da... verovatno za to...

DŽIM: Treba vremena!

LAURA: Da...

DŽIM: Znaš šta, Laura! Ljudi nisu tako strašni kad ih upознаš. To moraš da imaš na umu! Svako ima svoje muke. Ne samo ti, nego stvarno svako. Ti misliš da si jedino ti razočarana. Ali, pogledaj samo oko sebe, pa ćeš videti more razočaranih ljudi kao što si ti. Na primer, kad sam bio u gimnaziji, nadao sam se da ću do sada doterati dalje nego što sam doterao... Sećaš li se onog sjajnog članka o meni u »Buktinji«?

LAURA: Sećam se! (Ona prilazi sofi i ispod jastuka uzima godišnjak.)

DŽIM: U članku je pisalo da ja moram uspeti, ma šta započeo!

LAURA se vraća noseći godišnjak.

DŽIM: Bože, »Buktinja«!

On je uzima s poštovanjem. Oni se preko knjige, zadivljeno smeše jedno drugom. DŽIM čučne pored LAURE. LAURINA plašljivost iščezava usled njegove topline. Pojavljuje se TOM.

LAURA: Evo vas u »Gusarima iz Penzansa«!

DŽIM: »Gusari«! (Peva.)

TOM peva zajedno sa DŽIMOM.

DŽIM: »Oh, better far to live and die Under the brave, black flag, I fly.« (Setno) Pevao sam glavnu ulogu u toj opereti.

LAURA (ushićeno) Tako... lepo.

DŽIM (odbijajući) Eh...

LAURA: Da, da... lepo... lepo!

DŽIM: Slušala si me?

LAURA: Sva tri puta!

DŽIM: Ma nisi!

LAURA: Jesam! (Spušta pogled.)

DŽIM: Zašto.

LAURA: Htela sam... da vas zamolim... da mi se potpišete na program. (Vadi program iz godišnjaka.)

DŽIM: Zašto me onda nisi zamolila?

LAURA: Oko vas je bilo toliko prijatelja, da mi se nikada nije ukazala prilika.

DŽIM: Trebalo je samo da...

LAURA: Da... mislila sam da biste vi mogli pomisliti da sam...

DŽIM: Mislila si da sam mogao pomisliti da si... šta?

TOM izlazi.

LAURA: Oh...

DŽIM (uživajući u uspomeni) Devojke su me opsedale u to vreme.

LAURA: Bili ste veoma omiljeni.

DŽIM: Da...

LAURA: Bili ste tako... srdačni.

DŽIM: Razmazili su me u gimnaziji.

LAURA: Svi su vas voleli.

DŽIM: I ti?

LAURA: Ja... da ja, ovaj... i ja sam... (Smirenim pokretom sklapa knjigu u krilu.)

DŽIM: Daj mi taj program, Laura.

Ona mu pruža program. On ga potpisuje kitnjastim rukopisom.

DŽIM: Evo ti... Bolje ikad nego nikad!

LAURA: Oh, ja... kakvo... iznenađenje!

DŽIM: Moj potpis trenutno ne vredi bogzna šta. Ali jednog dana će možda vredeti! Biti razočaran je jedno, a biti obeshrabren nešto sasvim drugo. Ja jesam razočaran, ali nisam obeshrabren. (Pauza) A ti? (Pauza) Jesi li maturirala?

LAURA (s mukom) Nisam se vratila.

DŽIM: Hoćeš da kažeš da si napustila gimnaziju?

LAURA: Dobila sam slabe ocene na završnim ispitima.

LAURA odlazi prema staklenoj menažeriji, vraća knjigu i program ispod nje, potom uzima jednoroga, okrenuta leđima DŽIMU. Kadga dodirne, počinje muzika.

LAURA (usiljenim glasom) Kako je... Emilija Majzenbah?

DŽIM: Oh, ta glupa Švabica!

LAURA: Zašto je tako zovete?

DŽIM: Zato što je to i bila.

LAURA: Vi više... niste s njom?

DŽIM: Ne viđam je uopšte.

LAURA: U ličnim vestima je pisalo da ste vereni!

DŽIM: Znam, ali, ta propaganda nije učinila nikakav utisak na mene.

LAURA: To nije bilo... istina?

DŽIM: Samo Emilijin optimizam!

LAURA: Oh...

DŽIM puši i nemarno se zavalj, oslanjajući se laktovima o pod, toplo i umiljato se osmehujući LAURU. Ona, kao da pali sveće na oltaru, sva je ozarena. I dalje stoji kod svoje menažerije i obrće u rukama jednoroga da bi sakrila buru u sebi. Muzika se završava.

DŽIM: Šta si radila posle gimnazije? A?

LAURA podiže pogled.

DŽIM: Pitao sam te šta si radila posle gimnazije, Laura.

LAURA: Ništa naročito.

DŽIM: Nešto si morala da radiš za sve to vreme.

LAURA: Da.

DŽIM: Pa, dakle! Šta to?

LAURA: Išla sam na daktilografski kurs...

DŽIM: I? Kako je bilo?

LAURA (okreće mu leđa) Pa, ne bogzna kako... ovaj... morala sam to da napustim... Bilo mi je muka...

DŽIM (blago se smeje) Šta radiš sada?

LAURA: Ne radim... ništa naročito. Oh, molim vas nemojte da mislite da po ceo dan sedim besposlena. Dobar deo vremena mi oduzima moja zbirka staklenih životinja. Staklo je nešto o čemu morate da se brinete.

DŽIM: Šta si to rekla o staklu?

LAURA: Rekla sam zbirka... imam je... (Ona kašljuca i opet se okreće, veoma bojažljiva.)

DŽIM (naglo) Znaš li šta je, po mom mišljenju, tvoj problem? Imaš kompleks manje vrednosti! Znaš li šta je to? Tako se kaže kad neko sam sebe potcenjuje! Ja to razumem, jer sam i ja imao taj problem. Mada moj slučaj nije bio tako ozbiljan kao što mi izgleda da je tvoj. Imao sam taj problem dok nisam počeo da učim retoriku, dok nisam razvio svoj glas i uvideo da imam dara za nauku. Pre toga, nikada mi nije padalo na pamet da sam po bilo čemu bolji od drugih.

LAURA: O, ma nemojte!

DŽIM (seda ufotelju) Jedan moj prijatelj kaže da umem bolje da analiziram ljude nego psihijatri. Ne tvrdim da je to potpuno tačno, ali zaista mogu da odgonetnem psihi ljude! (Vadi gumu za žvakanje.) Izvini, Laura. Uvek je izvadim kad izgubi ukus. (Ulazi TOM.)

DŽIM (cepa parče novina ispod svećnjaka. Umotava gumu) Uviću je u ovu hartijicu.

Znam kako je kad se nalepi na cipelu. (Odlazi do sofe i posmatra da li ga LAURA vidi.

Pošto ga ona ne gleda, baca gumu pod sofom.)

TOM ga prati pogledom.

DŽIM: Da... mislim da je u tome tvoj problem. Nemaš dovoljno vere u sebe. Ja to mišljenje zasnivam na nekim tvojim primedbama i na onome što sam sam zapazio. Na primer, to što si mislila da si u školi tako jako udarala protezom. Kažeš da si se čak bojala da uđeš u razred. Vidiš šta si učinila? Digla si ruke od obrazovanja zbog nekog udaranja, koga, koliko se sećam, nije uopšte bilo! Imaš jednu manu. A ti si je uveličala u mašti hiljadu puta! Znaš šta ti preporučujem? Misli o sebi da si po nečemu iznad ostalih.

LAURA: Zašto bih to mogla da mislim?

DŽIM: Zaboga, Laura! Pogledaj samo malo oko sebe. Šta vidiš? Svet pun običnih ljudi! Svi su se rodili i svi će umreti! Ko od njih ima deseti deo tvojih osobina? Ili mojih?! Svako se u nečemu ističe. Neko u više oblasti! (Nesvesno se ogleda u ogledalu.) Uzmi, na primer, mene. (Popravlja kravatu pred ogledalom.) Mene zanima elektrotehnika. Ja pohađam kurs radiotehnike u večernjoj školi, Laura, i pored prilično odgovornog posla u firmi. Idem na taj kurs i uclm retoriku.

LAURA: Ohhh.

DŽIM: Zato što verujem u budućnost televizije. (Opet se okreće prema njoj.) Hoću da budem spreman da krenem uporedo s njom. Već sam pohvatao dobre veze i sada ostaje samo da ta industrija krene! Punom parom!... (Oči mu blistaju) Znanje... zzzp! Novac... zzzp!... Moć! To je krug na kome se zasniva demokratija!

Njegov stav je ubedljivo dinamičan. LAURA ga netremice posmatra; nestalo je čak i njene bojažljivosti u tom neograničenom divljenju.

DŽIM (iznenada se nasmeši) Verovatno misliš da imam visoko mišljenje o sebi.

LAURA: Neee... ja...

DŽIM (spušta se na kolena pored nje) A šta je s tobom? Zar nema ničeg što te zanima više od svega ostalog?

LAURA: Ja, ovaj... kao što sam rekla... imam svoju... zbirku stakla...

Iz kuhinje se čuje zvonak, mladalački smeh.

DŽIM: A, tako. Kakvo je to staklo?

Muzika.

LAURA: Male staklene stvarčice. To su većinom ukrasi! Najviše ima životinjica od stakla. Najsitnijih na svetu! Majka ih naziva staklenom menažerijom! Evo jednog primerka, ako hoćete da ga vidite! On je najstariji. Ima gotovo trinaest godina.

Čuje se melodija »Staklena menažerija«. DŽIM pruža ruku. TOM konačno izlazi.

LAURA: Oh, pazite... Ako samo dunete, slomiće se!

Začuju se zvona, poslednji deo prethodne muzike, koja se zatim završi.

DŽIM: Onda bolje da ga ne uzimam. Prilično sam nespretnan.

LAURA: Uzmite, ja vam ga poveravam! (Stavlja figuricu na njegov dlan.) Eto, vidite, kako ga nežno držite! Podignite ga iznad svetlosti, on voli svetlost! Vidite kako svetlost blista kroz njega?

DŽIM: Da, on zaista blista!

LAURA: Ne bih smela da budem pristrasna, ali njega najviše volim.

DŽIM: Reci! Šta bi ova stvarčica trebalo da bude?

LAURA: Zar niste primetili da ima rog nasred čela?

DŽIM: Jednorog, a?

LAURA: Mhm.

DŽIM: Zar jednorozi nisu izumrli u modernom svetu?

LAURA: Znam!

DŽIM: Jadničak, sigurno se oseća usamljenim.

LAURA (sa osmehom) Pa, ako se i oseća, ne žali se. Stoji na polici s nekoliko konja i izgleda da se svi dobro slažu.

DŽIM: Stvarno?

LAURA (vedro) Nikad ih nisam čula da se svađaju!

DŽIM (nasmehi se) Ne svađaju se, a? Gde da ga stavim?

LAURA: Stavite ga na sto.

DŽIM ga stavlja na sto.

LAURA: Svi oni vole da s vremena na vreme promene mesto!

DŽIM (proteže se, okrenut prema unutrašnjosti scene) Da, vole.

Počinje muzika za ples.

DŽIM: Hej, vidite kako je velika moja senka kad se protežem!

LAURA: Oh, oh, da... pruža se i preko tavanice!

DŽIM (odlazi prema vratima) Mislim da kiša više ne pada. (Otvora vrata. Muzika je glasnija. On izlazi napolje; stoji na odmorištu. Peva uz muziku... popularnu muziku za ples iz tog vremena.) Odakle se čuje ova muzika?

LAURA: Iz dansinga »Raj«.

DŽIM: Kako bi bilo da malo isprašimo tepih, gospođice Vingfild? (Pauza) Ili vam je program već pun? Dozvolite da vidim? (Odlazi prema sredini scene i kao da uzima program.) Oh, sve igre su već zauzete! Moraću prosto nekoga da precrtam.

Valcer »La colondrina«

DŽIM: Ah, valcer! (Sam se okrene nekoliko puta, a zatim pruža ruku LAURI.)

LAURA (bez daha) Ja... ne znam da igram!

DŽIM: Eto, opet ti s tvojim kompleksom inferiornosti!

LAURA: Nikad u životu nisam igrala.

DŽIM: Hajde, pokušaj! (Prilazi joj i pokušava da je podigne.)

LAURA: Ne!

DŽIM: Ja nisam od stakla.

LAURA: Kako... kako da počnemo?

DŽIM: Ispruži malo ruke.

LAURA: Ovako?

DŽIM: Malo više. Dobro. (Uzima LAURU u naručje.) Sad nemoj da se ukočiš, to je glavno... opusti se.

LAURA (smeje se zadihano) Teškoje opustiti se.

DŽIM: Dobro.

LAURA: Bojim se da nećete moći da me pomaknete s mesta.

DŽIM: U šta da se kladimo da mogu? (On je ponese u igri.)

LAURA: Bože, da! Možete!

DŽIM: Opusti se sada, Laura, samo se opusti!

LAURA: Ja...

DŽIM: Hajde!

LAURA: Pokušavam!

DŽIM: Ne tako kruto...

LAURA: Znam, ali ja...

DŽIM: Hajde... tako, sad je dobro!

On je vodi po sobi u nespretnom valceru. Muzika postaje glasnija. Na sredini scene, on je okreće tri puna kruga pre nego što udare u mali sto. Muzika prestaje. DŽIM obara jednoroga i zastaje.

LAURA: Oh, nije važno.

DŽIM (spušta LAURU i podiže konjića) Oborili smo malog jednoroga. (Pruža joj ga.) Je li se razbio?

LAURA: Sad je kao i svi ostali konji.

DŽIM: Izgubio je svoj...

LAURA: Rog! Ne mari. Možda je to neki skriveni blagoslov.

DŽIM: Kladim se da mi nikad nećeš oprostiti. Tvoj ljubimac!

LAURA: Ja nemam miljenika. (Pauza) Mislim, puno. Nije to tragedija. Staklo se tako lako razbije, ma koliko bili pažljivi. Staklo popada s police i kad kola prolaze.

DŽIM: Ipak, veoma mi je žao što sam baš ja to učinio.

LAURA (smešeći se) Prosto ću zamisliti da je operisan. Otklonili su mu rog da bi se osećao manje nastran!

Oboje se smeju.

LAURA: Sad će se bolje osećati s drugim konjima, sa onima koji nemaju rogove...

DŽIM (seda na ivicu fotelje, licem prema LAURI) Radujem se što vidim da imaš smisla za šalu. Znaš... ti si drukčija od svih oslalih koje poznajem!

Muzika.

DŽIM (glas mu postaje nežan i nesiguran usled iskrenog osećanja) Zameraš mi što ti to kažem?

LAURA je toliko zbunjena da ne može da progovori.

DŽIM: Ja to zaista mislim.

LAURA stidljivo klimne glavom, gledajući u stranu.

DŽIM: Pored tebe se osećam nekako... ne znam kako bih to rekao! Ja se obično lako izražavam, ali... ovo je nešto što ne znam kako da kažem!

LAURA dodiruje rukom vrat i kašljuca. U rukama obrće okrunjenog jednoroga.

DŽIM (još nežnije) Je li ti iko rekao da si lepa? (Ustaje i prilazi joj.)

Pauza. Muzika. LAURA lagano podiže začuden pogled i odrečno zavrti glavom.

DŽIM: Da, lepa si! I, nekako, drukčije od ostalih. I još si lepša zbog te različitosti.

DŽIMOV glas je dublji i promukao. LAURA mu okreće leđa, gotovo izgubivši svest usled ovog neobičnog uzbuđenja.

DŽIM: Voleo bih da si mi sestra. Naučio bih te da imaš poverenja u sebe. Ako je neko drukčiji od ostalih, ne treba toga da se stidi. Jer ni ti drugi nisu nešto naročito. Njih je bezbroj. Ti si jedna jedina! Ti... da, ti si... Plava ruža!

Muzika se menja.

LAURA: Ali, plavo je pogrešno za ruže...

DŽIM: Dobro je za tebe!... Ti si... lepa!

LAURA: Kako sam ja to lepa?

DŽIM: Svakako... veruj mi! Tvoje oči... tvoja kosa... ruke su ti lepe! (Uzima njenu ruku)

Misliš da ja ovo govorim zato što sam pozvan na večeru i što moram da budem ljubazan. Oh, mogao bih ja i to! Mogao bih da kažem mnogošta a da ne budem iskren. Ali sad sam iskren. Neko treba da ti ulije poverenje u sebe i da te načini ponosnom. Da ne budeš više bojažljiva, da ne kriješ oči... i da ne crveniš... (Podiže LAURU i stavlja je na mali sto.)

Trebalo bi... da neko... (opet je spušta) trebalo bi da te poljubi, Laura!

Ljube se. Muzika. DŽIM je polako pušta iz zagrljaja. LAURA se spušta, ozarenog i zbunjenog izraza lica. DŽIM se malo odmiče odnje i traži cigaretu u džepu. Muzika se završava. DŽIM pali cigaretu, izbegavajući njen pogled. Iz kuhinje se čuje zvonki AMANDIN smeh. LAURA lagano otvara ruku i tu je još uvek okrnjeni jednorog. Ona ga posmatra nežno i zbunjeno.

DŽIM: Uh, nije trebalo to da uradim... to je bilo nepredviđeno. Ti ne pušiš, jeli?

LAURA sa osmehom podiže pogled prema njemu, ne čuvši pitanje. DŽIM pomalo

usiljeno seda pokraj nje, ona ga gleda bez reči i čeka. DŽIM se svečano iskašlje, pa razmišljajući o ovoj situaciji i nejasno i zbunjeno shvatajući njena osećanja, odmiče se malo dalje.

DŽIM (nežno) Da li bi... htela... jednu bombonu?

Čini se da ga ona ne čuje, ali lice joj je još ozarenije.

DŽIM: Možda žvakaću gumu ili pepermint? Moj džep je prava trafika. (Stavlja bombonu sebi u usta, guta je i odlučuje da raščisti situaciju. Govori lagano i obazrivo.) Laura, znaš, da imam sestru kao ti, učinio bih isto što i Tom. Dovodio bih mladiće i upoznavao bih je s njima. Možda ne bi trebalo da ja to govorim. Možda me nije zbog toga doveo. Ali, šta ako jeste? To nije ništa loše. U mom slučaju problem je samo u tome što ja nisam u situaciji... (Pauza) ja ne mogu da uzmem tvoj broj telefona i da ti kažem da ću te zvati. Ne mogu da te pozovem iduće nedelje i da... te zamolim da se sretnemo. Mislio sam da je bolje da ti objasnim svoj položaj u slučaju da sam te povredio...

Pauza. Lagano, veoma lagano menja se LAURIN izraz, oči joj polako skreću s njega na jednoroga, koga drži na dlanu. AMANDA se opet veselo smeje u kuhinji.

LAURA (tiho) Nećete više doći?

DŽIM: Ne, Laura, ne mogu. (Odlazi desno i seda.) Vidiš, ja sam vezan. Redovno izlazim s devojkom koja se zove Beti. Ona je fina, povučena devojkica, kao ti, i katolkinja, i Irkinja je, i mi se u mnogo čemu... dobro slažemo. (LAURA se malo zatetura i hvata se za naslon sofe. DŽIM to ne primećuje, jer je sad sav zanesen sobom)

DŽIM: Oh, čoveče! Ljubav je od mene načinila drugog čoveka!

Kruto nagnuta napred, grčevito stežući dršku na stolici, LAURA se očigledno bori s burom u sebi. Ali DŽIM to ne primećuje, on je sada vrlo daleko. Ulazi TOM.

DŽIM: Moć ljubavi je zaista strašna!

TOM: Ljubav je nešto što... menja ceo svet, Laura.

Bura se malo stišava, a LAURA se zavalj u stolicu. DŽIM je sada opet vidi.

DŽIM: Desilo se da se Betina tetka razbolela. Beti je dobila telegram i morala je da otputuje. Prirodno, kad me je Tom pozvao na večeru... ja sam prirodno, prihvatio poziv, ne znajući... mislim... ne znajući... (Sruči se na divan pored LAURE.)

Na oltaru LAURINOG lica ugasile su se sveće. Ono sada izražava gotovo beskrajnu pustoš i tugu.

DŽIM (uznemireno je pogleda) Voleo bih da... kažeš nešto.

LAURA se ugrize za usnu, koja podrhtava, a zatim se hrabro nasmeši. Opet otvara ruku u kojoj je okrnjeni jednorog. Onda nežno uzima DŽIMOVU ruku i podiže je do svoje. Pažljivo mu stavlja jednoroga na dlan, zatim gura prste da mu se ruka zatvori. TOM izlazi.

DŽIM: Zašto to radiš? Hoćeš da on bude moj?... Laura?

LAURA klima glavom.

DŽIM: Zašto?

LAURA: Uspomena... (Nesigurno prilazi gramofonu da ga navije.)

AMANDA (izvan scene) Dolazim, deco!

Živahno ulazi. Nosi neki voćni sok u starinskom bokalu od brušenog stakla i tanjir sa slamkama za piće. Tanjir je oivičen zlatnom prugom i po njemu su naslikane bulke.

AMANDA: Napravila sam vam nešto da se malo osvežite. (Stavlja poslužavnik na stočić, podiže čašu i veselo se okreće DŽIMU) Gospodine O'Konor, znate li onu pesmu o limunadi? »Limunada, limunada, Ukusna i puna slada, Doneta iz gustog hlada, Da i baba bude mlada.«

DŽIM (nelagodno) Ha-ha! Ne, gospodo, nisam je nikad čuo.

AMANDA (LAURI) Zašto si tako ozbiljna, dušo?

DŽIM: Nešto smo ozbiljno razgovarali.

AMANDA: Ne razumem današnju omladinu. Bila sam tako vesela kad sam bila devojk!

DŽIM: Niste se promenili, gospođo Vingfild.

AMANDA: Večeras sam se podmladila! U čast ovog radosnog susreta! (Ona odmahne glavom i prasne u glasan stneh. Prospe malo limunade na haljinu.) O, ja samu sebe krstim! (Odlaze čašu na stočić.)

DŽIM: Čekajte... dozvolite mi...

AMANDA: Nije to ništa. Pa zar me niste čuli kako sam besnela po kuhinji? Grdila sam Toma što vas je tako dugo čuvao samo za sebe! Ali, sad kad znate gde smo, hoću da nam stalno dolazite! Ne s vremena na vreme, nego stalno! Mmm, pomirišite samo vazduh! Tako je svež posle kiše, a mesec je tako lep! Sad se vraćam u kuhinju! (Polazi)

DŽIM: Oh, ne! Molim vas, nemojte da odete gospođo! U stvari, ja moram da idem.

AMANDA: Da idete, sada? O, gospodine O'Konor, več je tek počelo!

DŽIM: Pa, znate kako je.

AMANDA: Hoćete da kažete da ste vi... zaposlen čovek i morate da vodite računa o radnom vremenu!

DŽIM: Da, gospođo.

AMANDA: Pa, dobro. Večeras ćemo vas pustiti. Ali samo pod uslovom da idući put ostanete duže, mnogo duže! Koje vam je več najzgodnije? Subota?

DŽIM: U stvari, ja moram na dva mesta da se javljam tačno na vreme, gospođo Vingfild. Na jedno ujutro, a na drugo uveče!

AMANDA: O, kako ste vi ambiciozni! Radite i noću?

DŽIM: Ne, gospođo, ne radim, nego... Beti!

DŽIM zamišljeno prolazi kroz sobu da uzme svoj šešir. Iz dansinga se čuje neki nežan valcer.

AMANDA: Beti? Ko je Beti? Čuje se zloslutna grmljavina.

DŽIM: Oh, to je samo jedna devojk. Devojk s kojom izlazim! (Ljubazno se osmehuje.) Nebo se natuštilo.

AMANDA (uzdahnuvši duboko) Oh... Je li to nešto ozbiljno?

DŽIM: O, da. Venčaćemo se druge nedelje juna.

AMANDA (seda) Tom nije ni pomenuo da se ženite.

DŽIM: Još to nisam objavio u firmi. Znae kakvi su? Odmah vas prozovu Romeom ili već nešto slično. (Zastaje pored ovalnog ogledala da stavi šešir.) Divno sam proveo ovo več, gospođo Vingfild. Pretpostavljam da je ovo južnjačko gostoprimstvo. Mnogo vam hvala na svemu.

AMANDA: Nema na čemu.

DŽIM: Nadam se da nećete pomisliti kako žurim da odem. Ali obećao sam Beti da ću je dočekati na stanici, i upravo dok se ja tamo odvezem, voz će stići. Neke žene se veoma ljute ako ih pustite da vas čekaju.

AMANDA: Da, sve znam o ženskoj tiraniji! (Pruž mu ruku.) Zbogom, gospodine O'Konor. Želim vam... sreću... i uspeh! A isto to vam želi i Laura! Zar ne, Laura?

LAURA: Da, želim majko!

DŽIM (uzimajući njenu ruku) Zbogom, Laura! Veruj mi da ću uvek čuvati ovu uspomenu. I ne zaboravi onaj doo ri savet koji sam ti dao. (Viče glasnije i vedrije) Do viđenja, Šekspire! Moje dame, hvala vam još jednom... Lakunoć!

On se nasmeši i veselo odlazi. Upinjući se hrabro da zadrži ljubazan izraz lica, AMANDA zatvara vrata za mladićem. Onda se okreće, s izrazom nerazumevanja. Ona i LAURA se ne usuđuju da se pogledaju. LAURA polazi ka gramofonu da ga navije.

AMANDA (tiho) Da, da, da... sve se odjednom pokvarilo. Ne verujem da bih ja sad slušala ploče. Da, da, da... naš gost se ženi! Tome!

TOM (izvan scene) Molim, majko?

AMANDA: Dođi časkom ovamo. Hoću da ti kažem nešto vrlo smešno.
TOM (ulazi držeći slamku i čašu limunade) Je li naš gost već otišao?
AMANDA: Naš gost nas je rano napustio. Kako si se dobro našalio s nama!
TOM: Kako to misliš?
AMANDA: Ti nisi pomenuo da je on pred venčanjem.
TOM: Džim? Pred venčanjem?
AMANDA: To nam je upravo saopštio.
TOM: Svašta! Nisam to znao.
AMANDA: Baš čudno.
TOM: Šta je čudno?
AMANDA: Zar nisi rekao da ti je on najbolji prijatelj u radnji?
TOM: Jeste, ali otkud sam ja to znao.
AMANDA: Vrlo je čudno što nisi znao da se tvoj najbolji prijatelj ženi!
TOM: Ja u skladištu radim, a ne vodim računa o drugima.
AMANDA: Ti ne vodiš računa ni o čemu. Živiš u snovima, kljukaš se iluzijama.
TOM polazi prema vratima desno.
AMANDA: Kuda ćeš? Kuda ćeš? Kuda ćeš?
TOM: Idem u bioskop.
AMANDA (ustaje i polazi prema TOMU) Tako je, sada kada si nas naterao da napravimo takve budale od sebe. Sav taj trud, pripreme i trošak! Nova lampa, zavese, haljina za Lauru! I sve to zbog čega? Da bismo ugostili nečijeg tuđeg mladoženju! Idi u bioskop, idi! Nemoj da misliš na nas, na napuštenu majku, na neudatu sestru, koja je bogalj! Ne daj da bilo šta pokvari tvoje sebično uživanje! Samo idi, idi u bioskop!
TOM: Dobro, idem. I što više budeš vikala na mene, brže ću otići. I uopšte neću otići u bioskop! (Uzima šešir sa stočića za telefon, besno zalupi vratima i izlazi kroz prolaz desno.)
AMANDA (odlazi do odmorišta, vičući. Ostaje nasred scene, cedeći kroz zube) Idi, onda! Idi na mesec. (Okreće se prema fotografiji.) Ti sebični sanjaru!
Muzika. Unutrašnje osvetljenje se postepeno gasi. AMANDA se vraća u dnevnu sobu, zalupivši vrata desno.

SCENA DVANAESTA

»Ugasi svoje sveće, Laura«

TOMOV završni monolog usklađen je sa pantomimom u sobi. Ova scena se igra kao da je publika posmatra kroz staklo, koje ne propušta zvuk. Izgleda da AMANDA teši LAURU, koja je zgrčena u stolici. Sada, kad više ne možemo da čujemo majčine reči, nestalo je njene gluposti, i onaje dostojanstvena i tragično lepa. LAURINA kosa skriva njeno lice do poslednjih majčinih reči, kada ona podiže glavu i smeši se majci. AMANDINI pokreti, dok tesu kćer, lagani su i ljupki, gotovo kao da igra. Pri poslednjim rečima, ona za trenutak gleda u fotografiju, a onda odlazi, između zavesa, u drugu sobu. Kad TOM završi monolog, LAURA gasi sveće, završavajući time komad.

TOM (ulazi obučen kao mornar) Nisam otišao na Mesec, otišao sam mnogo dalje... jer vreme je najveća udaljenost... Napustio sam Sent Luis. Poslednji put sišao sam niz ove stepenice i od tada sam pošao očevim stopama, pokušavajući da nađem u kretanju ono što je izgubljeno u prostoru... Mnogo sam putovao po svetlu, gradovi su promicali pored mene kao opalo lišće, lišće jarkih boja, ali otrgnuto sa grana. Hteo sam da se zaustavim, ali nešto me je gonilo. To bi me uvek iznenada uhvatilo. Da. Sasvim neočekivano. Možda kakav delić poznate melodije, možda samo komadić providnog stakla... Možda noću

šetam ulicom nekog nepoznatog grada, pre nego što nađem društvo. I onda prolazim pored ostavljenog izloga neke prodavnice mirisa. Izlog je pun stakla, malih providnih bočica nežnih boja, kao delići razmrskane duge. Onda mi, odjednom, sestra dodirne rame. Okrećem se i gledam je u oči... O, Laura, Laura! Pokušavao sam da te ostavim iza sebe, ali verniji sam nego što sam želeo da budem! Vadim cigaretu, prelazim na drugu stranu ulice, ulećem u bioskop ili kafanu, poručujem piće i razgovaram s najbližim strancem... bilo šta što može da pogasi tvoje sveće!...

LAURA se naginje nad svećama.

TOM: ... Jer svet je danas osvetljen munjama! Pogasi svoje sveće, Laura...

LAURA duva u sveće i gasi ih. Scena se zamračí.

TOM:... I tako, zbogom...

Muzika se čuje do kraja.